

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Konkurrens och Segregation

**En studie om unga vuxnas uppfattningar kring
friskolor**

Sandra Kostovski

SAMMANFATTNING

Sandra Kostovski

En studie om unga vuxnas uppfattningar kring friskolor, med fokus på konkurrens och segregation.

Antal sidor: 39

Syftet med studien är att få fram unga vuxnas uppfattningar om friskolorna med fokus på konkurrens och segregation, eftersom de har gått i skolan under den period när friskolorna började expandera på marknaden. Undersökningen är baserad på en kvalitativ intervjustudie, där åtta personer i åldrarna 22-26 besvarat på frågor som berör deras uppfattningar om effekterna som konkurrensen bidrar till, och deras uppfattningar kring om de gymnasiala friskolorna bidrar till en segregering i samhället eller inte.

I studien framkommer det att det inte råder en enighet kring om konkurrensen från friskolorna bär med sig positiva eller negativa effekter. Forskarna är heller inte eniga om friskolorna bidrar till en segregering eller inte. I min studie tar jag upp vikten av att politiken är en bidragande orsak till oenigheterna bland forskarna. I mitt resultat framgår det att inställningarna kring friskolorna varierar mellan respondenterna, då vissa anses vara mer positiva än andra. De är dock eniga om att konkurrensen generellt har en positiv inverkan på skolmarknaden. Det framkommer även att de anser att de gymnasiala friskolorna inte bidrar till en segregering.

Sökord: Friskola, konkurrens, segregation

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund.....	2
3	Syfte	3
4	Frågeställningar	3
4.1	Avgränsning.....	3
5	Metod	3
5.1	Genomförande	5
5.2	Urval	6
5.3	Kritisk granskning	7
6	Tidigare forskning	8
7	Teori	16
8	Resultat	19
8.1	Val av gymnasium - Programmen avgör.....	19
8.2	”Jag tror det är en annan nivå att till exempel ha svenskundervisning i en fordonsklass än vad det är i en företagsklass”	21
8.3	”Är man själv på marknaden kan man luta sig tillbaka och njuta...”	24
9	Analys.....	26
9.1	Konkurrens och segregation.....	26
9.2	Anthony Giddens struktureringsteori.....	31
10	Diskussion.....	33
10.1	Vidare forskning.....	35
	Referenser.....	36
	Bilagor.....	39
	Intervjufrågor	39

I Inledning

Friskolereformen i Sverige infördes år 1992 och gav upphov till att nya skolor grundades. Det är skolinspektionens uppgift att avgöra om en friskola uppfyller kraven för att kunna etableras, samt att se till att de får ett kommunalt bidrag för verksamheten på samma sätt som de kommunala skolorna får för sina elever (Skolvalets historia, 2015). De senaste åren har antalet friskolor runt om i landet ökat vilket har inneburit att fler och fler elever sökt sig till friskolorna. Under läsåret 2014/2015 var det drygt 14 procent av grundskoleeleverna som gick på en friskola. Under samma läsår gick det nästan dubbelt så många gymnasieelever i friskolor, där andelen motsvarade 26 procent (Elever i friskola, 2015).

Det har genom åren utförts flera studier kring friskolorna och det har forskats kring olika områden. I min uppsats har jag valt att fördjupa mig i konkurrens som friskolorna har bidragit till och segregationen, där vissa forskare hävdar att det är friskolorna som kan vara en bidragande orsak till detta. Författarna Bergström och Sandström (2001) hävdar att konkurrensen främst kan uppfattas som positiv, men att det också finns negativa aspekter som är viktiga att lyfta fram (Bergström & Sandström, 2001: 321ff). En studie som utfördes av Friskolornas riksförbund (2014), hävdar i sin rapport att friskolorna inte bidrar till en segregering medan en annan rapport som är skriven av Sten Svensson och Mats Wingborg istället hävdar motsatsen (Svensson & Winborg, 2015: 7ff). Detta är några av anledningarna som har gjort det intressant att utföra studien. Det har alltså visat sig att olika forskare inte är eniga om friskolornas effekter och om segregationen påverkas av friskolorna eller inte. I min studie tar jag reda på en bidragande orsak kring varför resultaten från olika studier visar skilda resultat.

Många undersökningar kring dessa två ämnen har även grundat sig i elever som går i grundskolan. Detta är därför ett skäl till att genomföra en studie som istället berör gymnasiet. Min studie grundar sig i en kvalitativ intervju metod där jag har valt att fokusera på unga vuxna i en ålder mellan 22-26 år. Anledningen till att jag valt att utgå ifrån unga vuxna är att de under sina verksamma år i skolan har haft stora möjligheter till att själva få välja vilken gymnasieskola de velat gå på. Syftet är att intervjua före detta gymnasieelever som har olika erfarenheter kring friskolorna och ta reda på vad de har för uppfattning gällande friskolor, främst med fokus på konkurrens och segregation. Trots att friskolereformen gick igenom år 1992 har expansionen av friskolorna ökat de senaste åren, vilket gjort det aktuellt att intervjua respondenter som studerade på gymnasiet under just denna period. Jag skulle vilja påstå att de numera, unga vuxna

in princip har fungerat som försöksobjekt efter den stora expansionen på skolmarknaden, vilket också öppnar upp för vidare forskning då det skulle vara intressant att göra en uppföljning på tidigare elever som stått inför en massa skolrelaterade val. I min studie har jag även valt att lyfta fram respondenternas sociala bakgrund och utbildningsnivå, för att kunna se om det finns några samband mellan deras sätt att tänka kring olika frågor som berör mina ämnen.

2 Bakgrund

År 1992 blev det möjligt för andra än bara kommunerna att börja starta och driva skolor i Sverige. Samma år infördes även det fria skolvalet som kom att innebära att eleverna själva fick rätt att välja skola. Idag befinner sig ett av fem förskolebarn, ett av åtta grundskolebarn och var fjärde gymnasieelev i en fristående skola (Skolvalets historia, 2015).

Den första friskolan som startades låg i en mindre ort i Älvdalens kommun i Dalarna, efter att kommunen beslutade om att lägga ner byskolan år 1983. Föräldrarna vars barn som gick i skolan inledde en skolstrejk som pågick i sex år och under tiden gick eleverna i fortfarande i byskolan som under dessa år drevs av donationer. Till sist fick byskolan tillstånd att börja driva en fristående verksamhet, som sedan kom att drivas som en stiftelse. Debatten om friskolorna pågick en längre period tillbaka innan man till slut började tillåta de alternativa skolorna (Skolvalets historia, 2015).

I och med införandet av friskolorna införde man även den så kallade skolpengen. Detta infördes för att skapa en rättvis finansiering av friskolorna. Skolpengen bestod av en summa pengar som varje elev ansågs kosta. Under friskolornas första tid kunde kommunerna dela ut mindre summor till elever som gick på en fristående skola än till de elever som gick på en kommunal skola. Idag ska resurserna fördelas lika, och alla elever skall ha lika mycket skolpeng vare sig de går på en fri- eller kommunal skola. Före friskolereformen 1992 fanns det dock ett fåtal skolor som drivits av andra aktörer än kommunerna eller staten. Dessa skolor fick inte ta del av kommunens skolbudget och fick istället ta ut terminsavgifter av eleverna. Detta var endast något som de rikaste familjerna hade råd med. Idag får inga skolor ta ut några avgifter från eleverna. Detta är till för att alla eleverna skall ha möjligheter till att själva få välja vilken skola de vill gå på. Det finns dock ett undantagsfall, och det rör riksinternatskolorna som lyder under andra regler i skollagen (Skolvalets historia, 2015).

Under det första året av införandet av friskolereformen var det endast en procent av grundskoleeleverna och 1,7 procent av gymnasieeleverna som gick i en friskola. Den låga

procenten berodde främst på att det i början inte fanns många fristående skolor runt om i landet. I början av 2000-talet hade det skett en liten ökning där det nu var fem procent av grundskoleeleverna och 6,1 procent av gymnasieeleverna som gick i en friskola. Åren därefter började dock en utveckling ske väldigt fort och friskolorna blev flera. Under 2013 var det 13,3 procent av grundskoleeleverna och 26 procent av gymnasieeleverna som valt en fristående skola. Under samma år befann sig även 20 procent av de yngre barnen i en fristående förskola (Skolvalets historia, 2015).

3 Syfte

Syftet med studien är att få fram unga vuxnas uppfattningar om friskolorna med fokus på konkurrens och segregation, eftersom de har gått i skolan under den period när friskolorna började expandera på marknaden.

4 Frågeställningar

- Vad har de unga vuxna för inställning till friskolorna?
- Hur förhåller de unga vuxna sig till den pågående debatten som berör konkurrens och segregation?
- Varför valde de unga vuxna ett kommunalt- eller friskolegymnasium?

4.1 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa mig till unga vuxna i åldrarna 22-26 år. Respondenterna kommer ifrån en kommun i södra Sverige och har olika erfarenheter kring friskolorna.

5 Metod

För att kunna besvara mina frågeställningar har jag genomfört en kvalitativ intervjustudie. Jag har utfört individuella forskningsintervjuer med åtta unga vuxna som tidigare har gått sina gymnasieutbildningar på olika skolor, det vill säga både i kommunala- och fristående skolor. Mina frågeställningar grundar sig i unga vuxnas uppfattningar kring friskolor. Enligt Denscombe (2009) anses det vara lämpligt att utföra denna typ av metod då forskaren vill ha reda på informanternas åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter som kräver att informationen kan utforskas på djupet (Denscombe 2009: 232ff). Vid våra möten spelades

intervjuerna in via ett röstinspelningsprogram med hjälp av en bärbar dator. Enligt Kvale (2009) beskrivs en forskningsintervju som ett samtal som berör ett ämne mellan två deltagare. Han menar även att intervjun grundas på intervjuarens personliga och praktiska omdömen (Kvale, 2009: 139). Syftet med den kvalitativa intervjun är att den bland annat ska bidra till att förse intervjuaren med välgrundad kunskap om samhällsverkligheten (Kvale 2009: 63). Enligt Patel & Davidsson (2003) är de kvalitativa intervjuernas syfte också att forskaren med hjälp av sina intervjuer får en chans till att kunna utforska enskilda individers egenskaper som de erfarit genom erfarenheter eller personliga uppfattningar (Patel & Davidsson, 2003: 78). Intervjuerna ägde rum ansikte mot ansikte vilket också innebär att forskaren kan förvänta sig detaljerade och tydliga svar. Forskaren kan även under dessa tillfällen få än känsla av om informationen som framgår är oriktig i vissa sammanhang, till skillnad från intervjusituationer som exempelvis sker via telefonsamtal (Denscombe 2009: 29).

Intervjuerna var semistrukturerade, vilket innebar att jag ställde samma frågor till alla intervjupersoner (Dalen, 2008: 30ff). Alla informanter fick en chans till att framföra sina åsikter och tankar då frågorna hade öppna svarsalternativ. Ordningföljden för frågorna var densamma, men under själva intervjun dök det upp olika följdfrågor beroende på vad informanten hade att berätta, vilket innebar att jag ibland fick anpassa mina frågor efter det aktuella ämnet. Denscombe (2009) anser att det är viktigt att forskaren är flexibel när det kommer till frågornas ordningsföljd, och se till att låta informanten få utveckla sina idéer och förklara mer utförligt om de aktuella ämnena (Denscombe 2009: 234ff).

När intervjuerna sedan hade genomförts valde jag att transkribera dem för att därefter kunna få fram en tydlig beskrivning av vad som framkommit under samtalen. Denscombe (2009) menar att transkriberingen av en intervju anses vara en värdefull del för arbetet och forskningen, då forskaren genom texten kommer i närkontakt med informanternas data. Det anses även vara lättare för forskaren att kunna analysera sina intervjuer genom denna metod (Denscombe 2009: 260ff). Analysen av resultatet grundar sig i en innehållsanalys. Syftet med metoden är att se motiv, samband, och gemensamma likheter och skillnader. En innehållsanalys innefattar även vissa kriterier som bör uppfyllas i en viss ordning. Det första handlar om insamlingen av data som sedan ska omarbetas till kodade texter. De kodade texterna ska sedan placeras i olika teman. Materialet ska därpå fördelas enligt de olika kategorierna. Därefter ska materialet granskas för att man sedan ska kunna lyfta fram specifika mönster som framkommit i informationen. Det sista kriteriet innebär att man till slut skall granska de mönster som framkommit med olika teorier och tidigare forskning (Larsen 2009 s. 101ff). Genom arbetet av

innehållsanalys ges även forskaren möjlighet till att avslöja dolda sidor av det som framkommit genom den skrivna texten. När forskaren transkriberat sina intervjuer är det lättare att se olika ledtrådar när det kommer till oavsiktliga budskap som faktiskt kommunicerats under samtalen. (Denscombe 2009: 307ff).

5.1 Genomförande

För att få fram respondenter till min studie tog jag först och främst hjälp av mitt egna nätverk. Jag bad vänner att ge mig tips på deras bekanta med olika erfarenheter kring friskolor, som jag själv inte kände till sedan tidigare. Jag fick flera förslag och gjorde ett slumpmässigt urval av personerna som var aktuella. Denna metod kallas för snöbollsurval och innebär alltså att urvalet av informanter baseras på en process där en person hänvisar till en annan person. Snöbollsurvalet anses vara en effektiv metod och anses vara ett bra verktyg i småskaliga forskningsprojekt. Genom att som forskare använda sig av denna metod närmar man sig även informanterna på ett mer personligt sätt, med tanke på att man skapar en större trovärdighet genom att hänvisa till deras bekanta (Denscombe 2009: 38). Jag tog dock hänsyn till deras bakgrund och valde inte personer som jag ansåg vara allt för lika. Jag kontaktade mina respondenter via mail och frågade om de var intresserade av att ställa upp på en intervju. När de bekräftat mitt mail bytte vi nummer där jag på ett mer utförligt sätt beskrev vad studien gick ut på. Intervjuerna äga rum på olika centrala caféer. Jag ville att de skulle känna sig trygga och valde medvetet mina platser där vi skulle kunna ha ett avslappnat samtal på.

Intervjuerna genomfördes av etiskt förhållningssätt där olika kriterier uppfylldes. Det rör sig om fyra typiska kriterier som varje intervju bör uppfylla. Det första kriteriet för att en intervju skall ha en forskningsetisk grund är att intervjupersonerna skall vara informerade om forskningens syfte (Vetenskapsrådet 2002 s. 6f). I mitt mail till respondenterna skickade jag ut en kort beskrivning av vad studien syftade till, för att därefter via telefon ytterligare ge en djupare förklaring om vad studien syftade till. Ingen av respondenterna kände ett behov av att se frågeställningarna i förväg.

Det andra kriteriet tar upp intervjupersonernas krav på att själva få bestämma om de vill medverka i studien eller inte (Vetenskapsrådet 2002 s. 6f). Respondenterna som tillfrågades ställde frivilligt upp på intervjuerna och upplevde inga svårigheter eller problem med att bli intervjuade. Tredje kriteriet handlar om att informationen som framkommer under intervjuerna inte skall vara tillgänglig för obehöriga. Ett exempel kan vara att forskaren tar hjälp av så kallade "koder" för att hänföra uppgifter eller prover till enskilda personer på grund utav att

personen som intervjuats alltid ska ha rätt till att förbli anonym (Vetenskapsrådet 2007 s. 6f). Det fjärde och sista kriteriet går ut på att informationen som framkommer under intervjuerna endast får användas i forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002 s. 6f). När jag talade med respondenterna under vårt första samtal över telefon frågade jag om det gick bra att spela in samtalen. Detta ansågs inte vara något problem för någon utav dem. Under samma tillfälle förklarade jag också att de skulle vara anonyma i min studie och att informationen som de skulle bidra med skulle vara konfidentiell. Under mina intervjutillfällen med var och en valde jag återigen att berätta om de etiska principerna gällande intervjuerna. Några utav respondenterna hade blivit intervjuade i andra sammanhang förr, medan de andra ställde upp på sin första intervju. Intervjuerna varade i ca 45 minuter vardera och mot slutet av tillfället kände vi oss nöjda med vad som framkommit under samtalen.

5.2 Urval

Jag har intervjuat åtta unga vuxna i åldrarna 22-26 år. Respondenterna har olika erfarenheter kring friskolorna och beskrivs mer utförligt i en tabell nedan. Syftet med att intervju unga vuxna grundar sig i att de är uppvuxna i en tid då friskolorna expanderat på skolmarknaden och de själva haft möjligheter att välja skola. Jag ville ta reda på hur de förhöll sig till detta. Syftet med respondenternas ålder grundar sig dels i att det under deras gymnasieperiod funnits många skolor för dem att välja mellan, men också för att få reda på om studerat vidare efter gymnasiet. Trots att friskolereformen gick igenom 1992 har expansionen av friskolorna ökat de senaste åren, vilket gjort det aktuellt att intervju respondenter som studerade på gymnasiet under denna period. Jag valde respondenter med olika bakgrunder för att kunna få reda på om det har någon betydelse med vad de kommit fram till i intervjun.

Namn	Ålder	Gymnasieskola Kommunal/Friskola	Erfarenheter av friskolor	Utbildning	Ursprung	Föräldrarnas utbildning
Anja	25	Friskola	Har gått i en friskola	2årig yrkeshögs.	Serbien/ Rumänien	Högskola/ Gymnasial
Dejan	25	Friskola	Har gått i en friskola	3årig högskola	Serbien/ Rumänien	Gymnasial
Jim	25	Friskola	Har gått i en friskola	14 mån kurs	Sverige	Högskola/ Gymnasial
Lisa	24	Kommunal	Har arbetat på en friskola	5årig högskola	Sverige	Gymnasial
Maria	22	Kommunal/Friskola	Har gått i en friskola	Gymnasial	Serbien	Gymnasial
Martina	25	Kommunal	Har inga erfarenheter av friskolor	2årg högskola	Serbien	Gymnasial
Pjatrik	25	Kommunal	Har inga erfarenheter av friskolor	Gymnasial	Ryssland	Högskola
Sara	26	Kommunal	Arbetar i en friskola	5årig högskola	Sverige	Gymnasial

5.3 Kritisk granskning

Intervjuerna är uppbyggda efter semistrukturerade intervjumetoder som bidrog till att informanterna fick en bra chans till att kunna framföra sina åsikter. Men trots detta kan det ändå innebära en viss problematik som man bör ta hänsyn till när det kommer till kvalitativa intervjumetoder. I det här fallet kan det exempelvis handla om intervjuareffekten som grundar sig i intervjuans personliga identitet. Denscombe (2009) menar att människor tenderar till att svara olika beroende på hur de uppfattar personen som ställer frågorna. Det som anses ha mest inverkan på informanternas svar är baserat på intervjuarens ålder, etniska ursprung och kön. Informanterna påverkas av vad forskarens identitet betyder för dem. Med andra ord kan alltså själva datan påverkas av intervjuarens personliga identitet. Det finns även situationer som kan uppstå om informanterna på något sätt känner pressade, som kan leda till att de försöker svara

på ett sätt för att göra intervjuaren nöjd. De kan också basera sina svar på vad intervjuaren har för förväntningar på dem. Detta innebär i sin tur att kvaliteten på själva datan som framkommit under intervjun blir lidande (Denscombe 2009: 244ff). I min studie har jag valt att avgränsa mig till åtta personer. Jag intervjuade 5 kvinnor och tre män i åldrarna 22-26 år. Detta innebär att det inte går att generalisera det som framkommit i resultaten. Resultaten kan med andra ord inte presentera en generell bild av hur dessa personer faktiskt förhåller sig till friskolorna, med fokus på konkurrens och segregation. De studier och resultat av andra forskare som presenteras nedan är till skillnad från min studie istället grundade i kvantitativa metoder, vilket också innebär att man inte kan jämföra svaren med varandra då metoden kan spela roll i vad det är man kommer fram till. Det är även värt att fundera över att studien inte representerar de gymnasieelever i dagens läge, utan istället fungerar som en tillbaka blick då friskolorna började expandera på marknaden. Detta innebär att svaren hade kunnat besvaras annorlunda om studien istället hade utförts på gymnasieelever idag.

6 Tidigare forskning

Mikael Sandström (2002) menar att sedan friskolereformen infördes har det flitigt pågått en debatt om vem det är som ska ha rätt om makten över barnens skolgång. Han anser att debatten är en sorts ideologisk diskussion där man antingen kan tycka att det fria valet är rätt där föräldrarna kan påverka valet av skola, eller att val av skola bör bestämmas av staten (Sandström 2002: 9).

Vlachos (2010) har i en av sina undersökningar lyft fram hur konkurrensen mellan friskolorna och de kommunala skolorna påverkar betygen i de svenska skolorna. Han har kommit fram till att konkurrensen mellan de olika skolformerna har inneburit en betygsinflation (Vlachos 2010: 49). Hans studie har även visat att friskolorna under olika perioder har varit generösare när det kommer till betygsättningen än vad de kommunala skolorna har. De senaste åren har dock denna skillnad gällande betyg blivit mycket mindre (Vlachos 2010: 34).

Fredrik Bergström och Mikael Sandström (2001) var de första som utförde en undersökning om på vilket sätt friskolorna påverkar utbildningskvaliteten sett ur ett större perspektiv. I sin artikel förklarar författarna att den svenska skolan kostar relativt mycket per elev ur ett internationellt perspektiv, trots detta finns det studier som visar att de svenska eleverna inte presterar bättre än vad elever i andra länder gör. Därför menar de även att det har varit extra intressant att få reda på om man kan få en bättre utbildningseffekt per satsad krona genom att

man omorganiserat skolväsendet genom införandet av friskolereformen. Vidare hävdar de båda författarna som i grund och botten är ekonomer att en förbättrad utbildning bidrar till en långsiktigt bättre och starkare ekonomi. I sin undersökning har de behandlat olika frågor där de använt sig av databaser som innefattar 30 000 elever ur årskurs 9 runt om i Sverige. De har tagit reda på vilka effekter konkurrensen från de fristående skolorna har på utbildningskvaliteten i den kommunala grundskolan. De har även tagit reda på om friskolorna i en viss region bidragit till att de kommunala skolorna har förändrats i positiv eller negativ riktning för elevernas utbildningskvalitet (Bergström & Sandström, 2001: 319-320).

Resultatet av deras studie visar att konkurrensen från friskolorna har en positiv effekt på de kommunala skolorna. De kommunala skolorna har även förbättrats sedan införandet av friskolereformen (Bergström & Sandström, 2001: 326-327). I sin undersökning lyfter de även upp vikten av konkurrensens effekter och förklarar att konkurrensen i vissa fall även kan uppfattas som både negativ och positiv, trots att det i detta fall hade ett positivt samband. De positiva effekterna grundar sig i att konkurrensen kan innebära att skolorna omorganiseras och blir mer effektiva. Skulle konkurrensen inte finnas skulle det kunna ge upphov till en ineffektivitet i skolorna, genom att resurserna inte utnyttjas på bästa möjliga sätt. I ett större perspektiv anses konkurrens effekten även kunna konkurrera ut de mindre aktörerna som inte fungerar lika bra. Det negativa med konkurrens effekten av friskolorna är att det i vissa fall kan leda till att utbildningskvaliteten i några kommunala skolor kan bli lägre. Detta sker om de mest studiebegåvade eleverna drar sig till friskolorna medan de mindre studiemotiverade eleverna stannar kvar i de kommunala skolorna (Bergström & Sandström, 2001: 321ff).

Dock finns det även andra saker man bör göra för att förbättra utbildningskvaliteten i grundskolan. För att själva konkurrensprocessen ska fungera på bästa möjliga sätt hävdar Bergström och Sandström (2001) att elever, föräldrar och skolledare är välinformerade om skolornas starka respektive svaga sidor, men även ta reda på varför vissa skolor lyckas bättre än andra (Bergström & Sandström, 2001: 326-327).

I sin avhandling, *De mångkulturella innerstadsskolorna - om skolval, segregation och utbildningsstrategier* har Jenny Kallstenius (2010) tagit del av det som framkommer i Bergström och Sandströms (2001) resultat, men utgår istället från ett kritiskt förhållningsätt till hur de kan ha kommit fram till de positiva effekterna av konkurrensen. Hon hävdar bland annat att de som förespråkar valfrihet bland skolorna ofta lyfter fram argument som tar upp demokrati, mångfald och föräldrarinflytande, samt pedagogisk utveckling och effektiviseringen i

skolsystemet. Dessa förespråkare, i detta fall Bergström och Sandström (2001) anses använda sig av ekonomisk terminologi, där det främst ligger fokus på effektivitet, konkurrens, utbud och efterfrågan. Detta menar Kallstenius, är en förklaring till varför de just förhåller sig positivt till konkurrensen då de i grunden är ekonomer (Kallstenius 2010: 75ff).

Jenny Kallstenius (2010) beskriver i sin avhandling vikten av att politiken kan ha en stor inverkan på både konkurrens och segregation, genom att höger- och vänsterblocket inte alltid är eniga om konkurrensen anses vara positiv eller inte. Vid riksdagsvalet år 1991 tillträdde en borgerlig regering som aktivt arbetade för valfrihet och en etablering av de fristående skolorna. År 1992 fastslog regeringen att varje elev skulle ha rätt till att välja grundskola i sin egen eller en annan kommun vare sig det rörde sig om en kommunal skola eller en skola med en fristående huvudman. Den borgerliga regeringen såg under samma period till att de fristående skolorna skulle ha samma rätt till ekonomiska bidrag som de kommunala skolorna. De följande åren satsade regeringen på att sprida det nya skolkonceptet, där man alltså lyfte fram valfrihet för eleverna. Effekterna av detta skulle kunna leda till ett ökat föräldra- och elevinflytande. Reformen syftade även till en ökad mångfald, pedagogisk förnyelse och en förbättrad ekonomisk effektivitet. Under de kommande åren började fler fristående skolor sakta men säkert etableras på marknaden. Den borgerliga regeringen ansåg att de fristående skolorna skulle fungera som bra komplement till det offentliga skolväsendet. De ansåg även att de kommunala skolorna skulle gynnas av den pedagogiska förnyelse som de fristående skolorna kunde bidra med och i samband med detta skulle det leda till en kvalitetshöjning inom skolväsendet som helhet. Detta ansågs alltså ske på grund av den ökade konkurrensen som friskolorna bidrog till. Den borgerliga skolministern argumenterade även för att eleven själv tillsammans med föräldrarna få välja den utbildning de ansågs vara bäst passande. Skolministern ansåg även att det fria skolvalet kunde leda till bättre kvalitet på undervisningen, ett ökat engagemang samt en effektivisering av resursanvändningen i de olika skolorna. Skolmiljöerna skulle även bli mer socialt blandade än vad de tidigare hade varit eftersom eleverna numera gavs möjligheter till att söka sig till andra skolor utöver de som fanns i deras boendegränser (Kallstenius 2010: 8ff).

Denna utveckling som kom att innebära en ökad valfrihet för eleverna skedde dock inte utan motstånd från den politiska oppositionen under samma period. Socialdemokraterna såg istället att den borgerliga regeringens satsning på det nya skolvalet kom att hota det grundval som den svenska grundskolan vilar på. De ansåg att social fostran, samarbete och respekt för andra människor inte längre var i fokus. Vänsterpartiet menade att valfriheten kunde leda till en ökad

segregation i skolorna, utifrån ett religiöst och etniskt perspektiv, som i sin tur kunde leda till en ökad främlingsfientlighet. År 1994 skedde det ett regeringsskifte som kom att innebära en socialdemokratisk regering. Deras skolminister underströk föräldrarnas rätt att välja skola till sina barn, men lyfte även fram vikten av att låta barn med olika bakgrunder gå i skolor tillsammans. År 1995 tillsatte regeringen en utredning kring de fristående friskolorna. Det rådde en oro om att den ständigt ökade mängden av friskolorna kunde bidra till en segregering i skolsystemet genom att valfriheten in princip endast skulle gynna de starkare grupperna i samhället. Slutsatsen som regeringen fastslog var att det faktiskt fanns en risk för att klyftorna i skolväsendet kunde komma att öka på grund av reformen. Detta ansågs i sin tur påverka likvärdigheten på ett negativt sätt, vars grundtanke är att utbildningen ska ha lika värde oavsett form eller plats. Kallstenius (2010) har i ett avsnitt alltså lagt fokus på de första åren sedan friskolereformen ägt rum (Kallstenius 2010: 8ff).

I samma avhandling redogör hon även för sitt resultat av studien, vars syfte är att beskriva, analysera och diskutera hur olika aktörer som lärare, rektorer, elever och föräldrar förhåller sig till skolvalfriheten inom grundskolan och dess konsekvenser. Undersökningen baseras på ett etnografiskt fältarbete (Bunar & Sernhede 2013: 28ff).

I sin avhandling har Kallstenius kommit fram till att konkurrensen bland skolorna kan bära med sig positiva effekter. Det framgår exempelvis att de kommunala skolorna har behövt marknadsföra sig på ett bättre sätt än vad de tidigare gjort, och i samband med detta fått in elever från andra stadsområden. De har även utvecklats en rad olika profiler på de kommunala skolorna, för att locka till sig fler elever. Dock framgår det även att det kan ha en negativ effekt, då det kan bli mycket affärsinriktat arbete på skolorna (Bunar & Sernhede 2013: 40). Kallstenius lyfter även upp andra negativa effekter som kan uppstå med konkurrensen från friskolorna. Det kan bli svårare för de kommunala skolorna att planera sin budget, då de inte länge har lika bra koll på det kommande elevunderlaget inför nya terminer. Det kan även uppstå svårigheter med att planera verksamheten, då de kommunala skolorna inte längre vet om vilka elever det är som kommer börja och åter igen, hur många de kommer att vara (Bunar & Sernhede 2013: 39ff).

Kallstenius tar även upp frågan angående segregation, det vill säga att segregationen ökar på grund av konkurrensen. I resultatet framkommer det att skolorna anses spegla den samhällsutvecklingen där boendesegregationen och den etniska mångfalden ökar. De kommunala grundskolorna märker alltså effekten av boendesegregationen och den etniska

mångfalden i klassrummen som de senaste åren har ökat (Bunar & Sernhede 2013: 47ff). Sammanfattningsvis menar Kallstenius att frågan kring om konkurrensen från friskolorna bidrar till en segregation eller inte anses vara svår att besvara, då det är ett brett fält där många faktorer spelar in. Trots detta har hon ändå kommit fram till att det fria skolvalet faktiskt kan bidra till en segregering utifrån ett etniskt, socioekonomiskt och prestationsmässigt perspektiv, där olika grupper i samhället väljer att använda sig av möjligheten till att välja skola på olika sätt. Det fria skolvalet kan dock även innebära att vissa enskilda elever faktiskt frångår segregationens negativa konsekvenser. Detta rör sig främst om elever som anses vara mer eller mindre socialt utsatta (Bunar & Sernhede 2013: 85).

En studie som utfördes av Friskolornas riksförbund (2014), baserad på Skolverkets databas Siris, där elevunderlaget i friskolorna och de kommunala skolorna har granskats visar att påståendet inte stämmer. I rapporten framgår det att det inte finns några speciellt stora skillnader när det kommer till elevernas val av skola baserat på deras svenska eller utländska ursprung. Dock finns det fortfarande en del skillnader när det kommer till föräldrarnas utbildningsnivå. De elever som har föräldrar med en eftergymnasial utbildning går i högre utsträckning i friskolor, medan det är tvärtom för de elever med föräldrar utan eftergymnasial utbildning, som innebär att de går i kommunala skolor. Trots detta går det ändå i rätt riktning enligt rapportens beskrivning, då det år 2004 endast var tre procent av eleverna på friskolor som inte hade föräldrar med eftergymnasial utbildning, medan siffran 2014 var uppe i tolv procent (Friskolornas riksförbund, 2014: 1ff). Ur politisk synvinkel har Friskolornas riksförbund sina rötter i en borgerlig politik (Friskola, 2015).

Katalys som är ett institut för facklig idéutveckling motsäger det som framkommit i rapporten av Friskolornas riksförbund (2014) och har till skillnad sina rötter i en socialistisk politik genom att de står på LO-medlemmarnas sida (Katalys, 2015), som i sin tur samarbetar med socialdemokraterna (Lo, 2015). Rapporten är skriven av Sten Svensson och Mats Wingborg (2015) och de hävdar istället att friskolorna bidrar till en segregering. I sin undersökning har de utgått ifrån lärartätheten i både grund- och gymnasieskolan för att mäta kvaliteten på undervisningen. De har tagit upp både låg- och hög lärartäthet, där låg lärartäthet innebär att elevgrupperna i skolan är stora i förhållande till antalet lärare. Hög lärartäthet innebär, tvärtom att elevgrupperna är mindre i förhållande till antalet lärare. Enligt Svensson och Wingborg (2015) innebär låg lärartäthet i en skola oftast att det är svårare för eleverna att få goda betyg, samt att det inte finns tillräckligt med verksamma speciallärare i skolan. Detta innebär i sin tur att det är en andel av eleverna som missgynnas. Generellt påstår de även att lärarna har mindre

tid samt att de inte kan tillgodose elevernas behov (Svensson & Winborg, 2015: 7ff).

I sin undersökning av grundskolan har de också tagit reda på föräldrarnas eftergymnasiala utbildning. Det visade sig att elever som går i friskolorna oftast har fler föräldrar med en eftergymnasial utbildning i jämförelse med de elever som går i de kommunala grundskolorna. Undersökningen visade även att eleverna på friskolorna även hade bättre betyg i jämförelse med eleverna som befann sig i de kommunala grundskolorna, trots att lärartätheten var låg. Detta menar Svensson och Wingborg (2015), bero på att de i större utsträckning hade föräldrar med eftergymnasial utbildning. Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar alltså i stora drag grundskoleelevernas genomsnittliga meritvärde (Svensson & Winborg, 2015: 8ff).

Svensson och Wingborg (2015) har även undersökt hur det ligger till på gymnasial nivå. I sin undersökning av utbildningskvaliteten i gymnasieskolan har de fokuserat på lärartätheten och andelen lärare med examen som är verksamma på skolorna. Svensson och Wingborg (2015) kom fram till att lärartätheten var högre på de kommunala gymnasieskolorna än vad den var på de fristående skolorna. När det kommer till andel lärare med examensbehörighet är det åter de kommunala skolorna som har det bättre och har fler lärare som är behöriga än vad friskolorna har. Detta borde i sin tur innebära att de elever som går i de kommunala skolorna bör ha ett högre meritvärde än de elever som går i friskolorna. Trots detta är skillnaden på elevernas meritvärde obefintlig vare sig de går i en kommunal- eller friskola. De menar att detta kan bero på flera orsaker, att det dels råder en betygsinflation eller att det inte finns tillräckligt med insamlat data att granska när det kommer till föräldrarnas socioekonomiska bakgrund (Svensson & Winborg, 2015: 15ff).

Eva Andersson, Bo Malmberg och John Öst (2010) har tillsammans utfört en studie som berör segregationen i skolorna. Det har utgått ifrån en kvantitativ metod och samlat in information från databaser. De har i sin undersökning kommit fram till att segregationen är större i de skolor där det finns många elever med invandrarbakgrund (Andersson m.fl. 2010: 2). Det har också visat sig att utbildningskvaliteten är mer varierande i de invandrartäta områdena, än i de områdena där invandrartätheten är låg. De jämförde sina resultat med de finska skolorna då Finland har en striktare invandringspolitik och anses som land vara mer homogent. Det visade sig att deras resultat även stämde överens i detta sammanhang då Finland har en mer jämn utbildningskvalitet än vad de svenska skolorna har. Detta grundar sig alltså i att Sverige har mer elever med invandrarbakgrund än vad de finska skolorna har. Andersson m.fl. (2010) menar att det är eleverna med invandrarbakgrund som blir drabbade av segregationen då de inte

har samma möjligheter som de etniskt svenska eleverna har när det kommer till det fria valet av skola, då det inte utnyttjas på samma sätt (Andersson m.fl. 2010: 21ff).

Eva Andersson, Bo Malmberg och John Öst (2012) utförde ytterligare en studie som berör elevers reseavstånd till skolorna. Deras undersökning grundar sig i 15 åringar som utnyttjar det fria valet av skola, det vill säga de elever som gick i årskurs 9. De har gjort en kvantitativ undersökning och har använt sig av databaser för att samla in information om elevernas reslängder till skolorna. I sin undersökning har de bland annat utgått ifrån var eleverna är födda, föräldrars utbildningsnivå, ursprung och sociala tillstånd i form av bidragstagande (Andersson m.fl. 2012: 7).

Studien gick alltså ut på att ta reda på hur det svenska skolsystemet påverkas av det fria skolvalet. I deras resultat framgår det att elever som har ett annat etniskt ursprung, föräldrar utan högre utbildning eller elever som befinner sig i familjer som anses befinna sig i socioekonomiska svårigheter inte utnyttjar det fria skolvalet i form av längre reslängd till skolorna som de andra eleverna kan göra. Dessa elever har alltså kortare reslängd till skolorna än vad andra elever med bättre förutsättningar har. Andersson m.fl. (2012) menar att de kortare reslängderna inte har med bekvämlighet att göra, utan ser det istället som ett hinder för eleverna som inte har lika bra förutsättningar. De menar även att elever som har ett längre avstånd till skolorna oftast har föräldrar med hög utbildningsnivå. Detta kan även innebära att utbildningskvaliteten är bättre i de skolor som dessa elever befinner sig i, till skillnad om de istället hade gått på en skola som låg i närheten av deras hem. I deras undersökning framgår det även att elever med ett svenskt ursprung väljer att resa längre till en annan skola om de är bosatta i ett invandratätt område (Andersson m.fl. 2012: 13).

Det har även utförts studier på internationell nivå som kan liknas och ha en betydelse för de svenska studierna. I antologin, *Friskolorna och framtiden - segregation, kostnader och effektivitet* (2007), beskriver Simon Calmar Andersen och Søren Serritzlew sina erfarenheter kring friskolorna i Danmark. Deras studie grundar sig i en kvantitativ metod där syftet har varit att ta reda på om de kommunala folkskolorna i Danmark blir mer effektiviserade av konkurrensen, samt att ta reda på om friskolorna bidrar till en segregation. Danmark har i cirka 100 år haft ett skolsystem som innefattat ett fritt skolval och som i utsträckning liknar den svenska när det kommer till skolpengssystem (Lindbom 2007: 131ff).

Resultatet i deras studie visar att de kommunala folkskolorna i Danmark utsätts för en starkare konkurrens i de områden där elevernas föräldrar har möjligheter att välja en friskola som ett

alternativ till folkskolan. Studien visar att folkskolorna är mindre effektiva där det råder hög konkurrens från friskolorna. Friskolorna anses alltså ha en negativ effekt på de kommunala folkskolorna. Förväntan kring att konkurrensen istället skulle vara högre i dessa sammanhang stämmer alltså inte (Lindbom 2007: 143ff). I sin text diskuterar även författarna Sandström och Bergströms resultat, som istället visar motsatsen. De hävdar att det både kan finnas metodmässiga och innehållsliga orsaker till varför de kommit fram till olika ståndpunkter. Studiens resultat tyder alltså på att konkurrensen inte bidrar till en effektivisering i folkskolorna. Effekterna är istället lägre i de kommuner som utsätts för hård konkurrens. Gällande segregationen framgår det i studien att de danska friskolorna har en mer homogen grupp av elever. Det framgår också att de socialt och ekonomiskt starkare eleverna utan invandrarbakgrund är överrepresenterade i friskolorna. Dock är författarna noga med att påpeka att de med stor säkerhet inte kan påstå att friskolorna bidrar till en segregation, eftersom föräldrarna hade kunnat placera sina barn på andra skolor även om det inte fanns just friskolor. Friskolorna uppfattas dock som ännu en möjlighet där föräldrarna kan placera sina barn i homogen skola (Lindbom 2007: 145ff).

Ännu en intressant faktor att lyfta fram handlar om det fria skolvalet som också gick igenom samma år som friskolereformen år 1992 (Skolvalets historia, 2015). Rudhe (2012) och Arevik (2013) menar att det fria skolvalet från början ledde till en segregering inom grundskolan. De högpresterande eleverna och deras föräldrar flyttade från de kommunala- till de privata skolorna. Resultatet på elevernas betyg och prestation var inte särskilt stor i början, men kom sedan att öka och bli allt större (Rudhe, 2012 & Arevik, 2013). Med andra ord innebar det fria skolvalet att engagerade och driftiga föräldrar valde bort skolor till sina barn som hade en för hög andel med lågpresterande elever. Detta resulterade i att när de högpresterande eleverna försvann från de kommunala skolorna, sjönk även undervisningsnivån i dessa skolor. Friskolereformen kom sedan att utnyttjas i en större grad av föräldrar med högpresterande barn genom att friskolorna ledde till en mer alternativ skolmarknad där de hade fler valmöjligheter. Kommunaliseringen, det fria skolvalet och friskolereformen kom alltså att innebära en institutionell förändring av skolan och dess framgång garanterades av valfrihet och konkurrens vars syfte var att generera en god kvalitet på utbildningen (Pettersson, 2013 & Skolinspektionen, 2012).

Skolverket har i en studie valt att belysa vilka effekter valfriheten av skolor påverkar likvärdighetsprincipen, det vill säga att utbildningskvaliteten inte skall variera beroende på vilken skola eleverna befinner sig i. I sin undersökning har de både utgått ifrån en kvantitativ

och kvalitativ metod, då undersökningen grundar sig i enkäter, intervjuer och textanalyser som berör grundskolan (Skolverket 2003: 10). Resultatet visar att det fria skolvalet och friskolorna kan ha en negativ effekt på likvärdighetsprincipen, då segregationsfrågor hänger samman med detta. Skolan anses formellt vara öppen för alla, men i undersökningen framgår det att det fria skolsystemet utnyttjas av olika föräldragrupper. Det är främst högutbildade föräldrar som väljer att ta del av det fria skolvalet till sina barn. Detta stämmer även överens med att elever som går i fristående skolor med hög sannolikhet har föräldrar med en högre utbildningsnivå. I rapporten framgår det att segregationen kan vara bland de största hoten för likvärdighetsprincipen. (Skolverket 2003: 158ff).

7 Teori

Sociologen Anthony Giddens har utvecklat struktureringsteorin som från början beskrevs i en av hans böcker 1984, *The Constitution of Society*. När han utvecklade struktureringsteorin var han inte intresserad av att förkasta tidigare teorier, han ville däremot anpassa och omtolka dem till de moderna förhållandena. Han har också varit kritisk mot de dualistiska framställningarna som framkommit inom samhällsvetenskapen och samtidigt förkastat distinktionen mellan mikro/makrosociologi och uppdelningen i ett aktörs- och strukturingsperspektiv (Johansson 1995: 39).

Syftet med struktureringsteorin är att utveckla teoretiska redskap för att kunna analysera den ständiga struktureringen och konstruktionen av det sociala livet och de institutionella systemen. Detta ska ske utan att man utesluter individens aktiva deltagande i själva processen (Johansson 1995: 39). Giddens försöker inom struktureringsteorin skapa förutsättningar för utvecklingen av en bredare och mer allmän teoretisk ansats. Struktureringsteorin tar bland annat hänsyn till sociala, filosofiska, psykologiska, historiska och geografiska faktorer. Giddens strävar efter att utveckla en teori som tar hänsyn till individens förmåga av användningen av sin kunskaper och därmed kontinuerligt kunna påverka utformningen av samhället och sociala institutioner. Struktureringsteorin kan beskrivas som en allmän och flexibel teori som fokuserar på det sociala livet. I och med detta har teorin även kritiserats, bland annat av en författare vid namn Ira J Cohen (1989) som påstår att struktureringsteorin saknar precisa definitioner och avgränsningar av begrepp. Det rör sig inte om att begreppens innebörd har förändrats, utan snarare att en rad nya begrepp införlivats i den övriga teorin (Johansson 1995: 40ff).

Giddens struktureringsteori grundar sig i antaganden om människans förmåga att reglera och

reflektera över sina handlingar. Han menar att människan oftast kan presentera någon form av teoretisk förklaring av sina handlingar, trots att man i vanliga fall inte reflekterar över varför man handlar på olika sätt. En stor del i människans sociala liv är baserat på rutiner och består av regelbundna återkommande beteenden. Vardagslivet präglas av en sorts automatik utan att man reflekterar över varför man handlar som man gör. Det mänskliga handlandet blir därför mer intressant att studera när den vardagliga automatiken störs. Trots detta menar Giddens att en viss del av det mänskliga beteendet styrs av omedvetna motiv. Det mänskliga medvetandet kan delas upp i tre fack och består av det omedvetna, diskursivt medvetna och det praktiskt medvetna. Det omedvetna handlar om människans omedvetna handlingar som kan grunda sig i tidigare erfarenheter, kopplat till minnet och känslor. Det diskursivt medvetna grundar sig i själva reflektionen över sina handlingar, det vill säga när man medvetet reflekterar över sina ageranden. Giddens anser att en stor del av det vardagliga beteendet handlar om att skapa sig en trygghet och rutiner i sin vardag. Rutinerna i ens vardag kan fungera som ett skydd mot känslor av otillräcklighet och ångest och det är även detta som håller samman vardagslivet. Det är först när ens rutiner rubbas man inser hur viktiga de är för att ha ett fungerande vardagsliv. Det praktiskt medvetna berör människans förmåga att styra sina handlingar och reflektera över sina beslut. Giddens menar att det alltid finns möjligheter för människan att handla annorlunda mot vad hon gör. I sitt vardagsliv utför man uppgifter utan att alltid reflektera över varför man agerar på ett visst sätt. Detta kan kallas för tyst kunskap och bidrar till att strukturera det vardagliga samspelet (Johansson 1995: 42ff). Den tysta kunskapen om hur olika sociala institutioner fungerar och hur vardagslivet är organiserat kan utvecklas till diskursiva beskrivningar av den sociala verkligheten, om man bara tar reda på dem, menar Giddens (Johansson 1995: 60). Giddens anser även att sociala institutioner reproduceras på grund av detta. Det sociala livet präglas av återkommande mönster vilket alltså kan uppfattas som en orsak till reproduceringen av samhället (Johansson 1995: 42ff).

Giddens anser att strukturerna i samhället innefattar människors handlingar. Strukturerna i ett samhälle bidrar till att binda samman en del individuella handlingar som anses vara normerande. Detta leder i sin tur till reproduktionen av strukturerna. Strukturerna består av regler och resurser. Reglerna handlar om det sociala samspelet och vad som anses som normerande. Resurserna handlar om makt, det vill säga människans förmåga att kunna förändra och påverka sociala skeenden (Johansson 1995: 47ff). Maktbegreppet är något som är centralt inom Giddens teori och handlar alltså om människans möjligheter eller svårigheter till att kunna uppfylla sina mål och önskningar. Han menar att människor är mer eller mindre "fria", beroende

på hur maktdimensionen mellan människa och kollektiv fungerar. Makten som människorna har kan alltså bidra till struktureringen av vardagslivet, som i sin tur bidrar till struktureringen av samhället. Men Giddens menar även att där det finns makt, finns det även en motmakt eller en opposition som består av en grupp i samhället som försöker motarbeta försök till maktmissbruk och toppstyrning. Förmågan att som individ kunna utnyttja sin makt i så stor utsträckning som möjligt innebär att man har en viss typ av kunskap för att kunna tolka och koda relevant information som berör samhället. Denna typ av kunskap är ofta sammanlänkad med exempelvis världsmetropolen eller storstaden, vilket innebär att det försvårar situationen för de människor som befinner sig utanför dessa områden (Johansson 1995: 56ff).

Människors medvetna handlingar kan ofta leda till oanade konsekvenser eftersom det i princip är omöjligt att ta hänsyn till alla de olika faktorer som kan påverka utfallet av ett specifikt agerande. Detta kan bland annat bero på att människan ständigt befinner sig i en rad olika kontexter i samspel med andra, det vill säga mötesplatser där människorna spenderar en större tid av sin vardag på. Till dessa platser kan exempelvis skolan eller arbetet räknas in. Eftersom man ständigt är i samspel med andra utför man ofta de handlingar som redan är normerade inom gruppen vilket också kan uppfattas som en orsak till reproduceringen av samhällsstrukturen. Människans handlingar begränsas även av en så kallad tidsgeografi, vilket innebär att man helt enkelt utför vissa handlingar utifrån vissa faktorer som spelar in i ens vardag. Dessa faktorer kan exempelvis vara behov av vila, sömnbehov eller hur själva mötet med andra människor organiserats. Detta är alltså något som kan spela in i hur en människa väljer eller kan agera (Johansson 1995: 49ff).

Giddens struktureringsteori grundar sig i ett försök att påvisa hur människor aktivt bidrar till reproduktionen av sociala system och strukturer. Det intressanta är alltså enligt Giddens att ta reda på hur den vardagliga sociala interaktionen bidrar till skapa kulturella och sociala mönster i samhället. Det vardagliga sociala samspelet sker oftast utan man funderar över varför man handlar på ett specifikt sätt. Trots detta innebär det inte att individen saknar kunskaper hur vardagslivet erhållit en speciell karaktär och kan oftast ge någon form av förklaring till varför hon eller han handlar på ett visst sätt i sin vardag, om frågan faktiskt ställs. Rutinariseringen i vardagen bidrar till ett reflexivt förhållningssätt i vardagen, vilket innebär att de vardagliga rutinerna bidrar till att man inte alltid reflekterar över hur man utför sina vardagliga handlingar, det vill säga utgå ifrån ett reflexivt förhållningssätt. Det reflexiva handlandet kan komma att hotas vid enskilda tillfällen där människan agerar omedvetet. Men detta är inte något som sker ofta, menar Giddens, och hävdar istället att det är vanligare att agera efter det praktiska

medvetandet. Detta innebär inte att människan alltid är medveten om varför hon handlar som hon gör, utan snarare att det mänskliga beteendet är spontant då man inte alltid utgår ifrån noggranna överväganden av alternativa konsekvenser av ens handling. Det praktiska medvetandet handlar alltså om att man i efterhand, det vill säga efter man handlat, kan utarbeta förklaringar till sina beteenden. Detta beteende är alltså en orsak till att vi mer eller mindre bidrar till den sociala verkligheten vi befinner oss i (Johansson 1995: 59ff).

8 Resultat

Nedan följer en presentation av resultatet från min intervjustudie. Intervjustudien grundar sig i hur åtta unga vuxna förhåller sig till friskolor, främst med fokus på konkurrens och segregation. Jag har även tagit reda på varför de just valde det gymnasium de gick på. Respondenterna är i åldern 22-26 och har olika erfarenheter kring friskolorna. Samtliga har gått på olika skolor i en och samma kommun i södra Sverige. Respondenterna kommer i resultatet att presenteras utifrån fiktiva namn på grund av anonymitetsskäl. Jag har till min studie intervjuat fem kvinnor och tre män som jag har valt att kalla för Lisa, Anja, Martina, Maria, Sara, Dejan, Jim och Pjatrik.

Genom mina intervjuer tog jag även reda på respondenternas bakgrund för att se om det fanns några samband mellan deras svar. Dock påvisar resultatet att det trots deras olika erfarenheter kring friskolorna inte går att se några specifika samband som är grundade i deras bakgrund eller slutsatser.

8.1 Val av gymnasium - Programmen avgör

Respondenterna hade olika uppfattningar om huruvida deras föräldrar har varit engagerade i deras skolgång när de var yngre. Anja, Lisa, Sara, Martina och Jim berättade att deras föräldrar hade varit väldigt engagerade i deras skolgång både i grundskolan och gymnasiet. De förklarade att deras föräldrar var intresserade av vad de fick lära sig i skolan och hjälpte alltid till med läxor. De var även intresserade av vad de skulle välja för program inför gymnasiet. Pjatrik, Dejan och Maria berättade dock att deras föräldrar inte var speciellt delaktiga i deras skolgång på grund av olika faktorer. Pjatrik förklarade att han i 15års åldern började känna sig skoltrött och tappade motivationen för studierna. Hans mamma försökte motivera honom, men lyckades inte vilket bidrog till att hon så småningom inte var speciellt engagerad i hans gymnasieutbildning. Dock hade hon varit engagerad i hans utbildning i hela grundskolan genom att hjälpa till med läxor och vilja veta hur han låg till i de olika ämnena. Dejan påstod att hans föräldrar blev mindre och mindre delaktiga i hans skolgång ju äldre han blev. De var väldigt

engagerade tills han gick i mellanstadiet. När han började högstadiet var de inte lika engagerade längre, ännu mindre på gymnasiet. Detta ansåg Dejan bero på föräldrarnas kompetens. Många gånger handlade det om att de inte kunde hjälpa honom med läxor eller övriga uppgifter från skolan, utan han fick istället klara sig på egen hand. Dock menar han att de alltid har varit där som stöd, då skolan under vissa perioder känts tung och jobbig. Maria berättade att hennes föräldrar inte har varit speciellt engagerade i hennes skolgång när hon var yngre. Hon tyckte att deras engagemang blev mindre och mindre ju äldre hon blev och berättade: "De la allt ansvar på mig och tyckte att jag borde sköta det själv" (Maria, 2015).

Pjatrik, Martina, Sara och Lisa gick på ett kommunalt gymnasium, medan Anja, Jim och Dejan gick i en friskola. Maria berättade att hon hade bytt program under tiden hon läste på gymnasiet. Hon valde från början ett kommunalt gymnasium och bytte efter 3 terminer till en friskola, där hon enbart gick under en termin. Sedan bytte hon tillbaka till sitt gamla kommunala gymnasium då hon insåg att programmet på friskolan inte var något för henne. Hälften av respondenterna, Dejan, Anja, Sara och Martina berättade att de inför sitt gymnasieval noga reflekterat över vilken skola de ville gå på, medan den andra hälften bestående av Maria, Jim, Lisa och Pjatrik berättade att de inte reflekterat över varför de valde just sitt gymnasium. Samtliga var dock eniga om att det inte var relevant om det var en friskola eller en kommunal skola de skulle gå på, det var istället själva programmet som var viktigast. Anja hade ett stort intresse för entreprenörskap redan i ung ålder och valde därför ett program på en friskola som kunde erbjuda just detta. Martina, Dejan och Sara berättade också att de noga reflekterat över sina gymnasieval och valt ett brett program för att de sedan skulle kunna läsa vidare på högskola.

Lisa berättade däremot att det var avståndet som avgjorde att hon läste på en kommunal skola. Hon visste vilket program hon ville gå på och förklarar att om en friskola hade haft samma program och att skolan befann sig närmare hennes ort hade hon valt friskolan istället. Jim förklarade också att det var hans program som avgjorde varför han valde att gå på en friskola, dock menade han att han var alldeles för ung för att reflektera över valet han gjorde. Maria förklarade att det var slumpen som avgjorde vilken skola hon gick på, då hon sökte in på flera gymnasieskolor. Hon valde sedan den skolan hon först kom in på, vilket var en kommunal skola. Även Pjatrik förklarade att han inte reflekterat över sitt gymnasieval och berättade att han bara valde några program som han trodde att han kunde komma in på.

Respondenterna hade skilda uppfattningar huruvida studiemotiverade deras klasskamrater var under gymnasieperioden. Jim, Dejan och Anja som gick i friskola förklarade att cirka hälften

av klasskamraterna var studiemotiverade, medan den andra hälften av klassen uppfattades som ganska omotiverade eller skoltrötta. Dejan förklarade att den sämre motivationen bland eleverna i hans friskola kunde bero på att de fick utföra sitt skolarbete på bärbara datorer som de fått av skolan. Han ansåg att datorn kunde vara ett distraktionsmoment i undervisningen. Även Maria som både hade gått på en kommunal- och friskola ansåg att motivationen bland hennes klasskamrater var blandad och var ungefär densamma på både friskolan och den kommunala skolan hon hade gått på. Lisa och Pjatrik som läste på ett kommunalt gymnasium förklarade att studiemotivationen bland deras klasskamrater var väldigt låg. Detta tror de främst berodde på programmen de läste. Även Sara och Martina gick på ett kommunalt gymnasium, men deras erfarenheter kring sina klasskamraters studiemotivation skiljer sig drastiskt från de andra. De menade att motivationen bland deras klasskamrater var väldigt hög. Martina förklarade att det främst kunde bero på att de flesta av eleverna i hennes klass hade högutbildade föräldrar med höga befattningar i sina yrken.

Sammanfattning

Mer än hälften av respondenterna hade föräldrar som varit engagerade i deras skolgång i grundskolan och gymnasiet. Det var ungefär hälften av respondenterna som gick i en kommunal gymnasieskola, medan de andra gick i en friskola. Det var också hälften av respondenterna som noga reflekterade över sitt gymnasieval, de övriga förklarade att det istället rörde sig om ett spontant val och att de var för unga för att noga kunna reflektera över konsekvenserna av sitt gymnasieval. Studiemotivationen på olika kommunala skolor och friskolor varierade från skola till skola och man kunde inte se några tydliga samband mellan om det fanns fler motiverade eller mindre motiverade elever på vare sig de fristående- eller kommunala gymnasieskolorna.

8.2 ”Jag tror det är en annan nivå att till exempel ha svenskundervisning i en fordonsklass än vad det är i en företagsklass”

Samtliga respondenter förutom Pjatrik förklarade att studiemotivationen bland eleverna inte kan grunda sig i om man går på en kommunal- eller friskola. Pjatrik har haft vänner och ett syskon som läst på friskolor och förklarade att han uppfattade att friskolorna skulle dra till sig mer studiemotiverade elever, just på grund av att de är friskolor, och oftast har ett annat studiekoncept i jämförelse med de kommunala skolorna. De övriga respondenterna var som sagt övertygade om att studiemotivationen istället kunde knytas ihop med de olika programmen som skolorna kunde erbjuda. Martina förklarade att de som valt ett teoretiskt inriktat program oftast var mer studiemotiverade än de som valt att gå ett praktiskt program. Sara som arbetar

på en friskola berättade också att hon hade en liknande uppfattning: "Jag tror att det är en annan nivå att till exempel ha svenskundervisning i en fordonsklass än vad det är i en företagsklass" (Sara, 2015).

Samtliga respondenter berättade även om sina egna gymnasiebetyg. Jim och Pjatrik berättade att de inte hade speciellt höga betyg, utan att de snarare befann sig på en godkänd-nivå. De övriga respondenterna hade vad de själva ansåg som medelbra betyg, där de hade väl godkänt i de flesta ämnena. Samtliga respondenter hade skilda uppfattningar om huruvida det ansågs vara lätt eller svårt att få höga betyg. Lisa och Dejan hade ingen speciell uppfattning om huruvida mycket man fick kämpa för att få bättre betyg. Jim, Anja och Sara menade däremot att man fick kämpa för att få högre betyg. Sara som gick i ett kommunalt gymnasium berättade: "Du skulle vara duktig för att få MVG, det var inga snällbetyg" (Sara, 2015). Martina och Pjatrik som också hade gått på kommunala gymnasium hade dock andra uppfattningar till skillnad från de andra. Martina berättade att det var lättare att få ett högre betyg hos vissa lärare, medan det var mycket svårare hos andra. Martina berättar: "Jag ansåg att det fanns lärare som gav väldigt höga betyg ganska lätt, sen fanns det lärare där man var tvungen att kämpa hur mycket som helst för ett okej betyg" (Martina, 2015). Även Pjatrik ansåg att det var lätt att få högre betyg i vissa ämnen. Pjatrik berättar: "Man gick bara till lektionen och snackade lite skit med läraren, man fjäskade för dem" (Pjatrik, 2015). Maria som både gick på en friskola och kommunal gymnasieskola ansåg att det var lättare att få högre betyg på friskolan än vad det var på den kommunala skolan. Hon menade att man på den kommunala skolan fick kämpa lite mer för att uppnå de högre betygen.

Maria ansåg alltså att det var lättare att få högre betyg på en friskola, medan Jim och Dejan ansåg att frågan var svår att besvara. Pjatrik ansåg att det istället skulle vara lättare att få högre betyg på en kommunal skola än på en friskola, då han både haft vänner och ett syskon som läst på friskolor. De övriga respondenterna Lisa, Anja, Martina och Sara ansåg sig tro att betygen inte var baserade på om man gick på en kommunal- eller friskola. Däremot berättade Martina och Sara som läst på en kommunal skola om att det under deras skolperiod ryktades om att det delades ut "snällbetyg" på friskolorna. Detta rykte hade även Anja hört talas om på sin friskola, men förklarade att det inte stämde i hennes friskola då de faktiskt fick kämpa mycket för sina betyg. Detta förklarade hon med att hon idag visste om att de elever som varit studiemotiverade och fått bra betyg numera hade utbildning eller jobb, medan de andra eleverna i hennes klass som inte var motiverade och hade sämre betyg är arbetslösa.

Respondenterna berättade om de hade låg eller hög lärartäthet på det gymnasium de själva hade erfarenhet av. Respondenternas svar skiljde sig från varandra då Dejan, Jim och Anja läst sin gymnasieutbildning på friskola. Dejan och Jim berättade att de hade låg lärartäthet i deras klasser, det vill säga att det var många elever per lärare, med det i Anjas fall var tvärtom, det vill säga hög lärartäthet som innebar att det var få elever i klassen per lärare. Lisa som gick på en kommunal skola, men som också har arbetat på en friskola berättade att det var hög lärartäthet på friskolan som hon arbetade på, medan det var normalstora klasser under hennes egen gymnasieperiod. Även Martina, Sara och Pjatrik som gått på en kommunal skola ansåg att de hade normalstora klasser som bestod av ca 20-25 elever per lärare. Sara berättade också att den friskolan som hon arbetar på hade hög lärartäthet. Maria som har erfarenhet från både en kommunal gymnasieskola och friskola förklarade att det var högre lärartäthet på den kommunala skolan än vad det var på friskolan som hon gick på. Respondenterna var dock inte överens om att lärartätheten kunde ha påverkat deras betyg eller inte. Dejan och Lisa ansåg inte att lärartätheten alltid var relevant i fråga om elevernas betyg. Dejan förklarade att det främst låg i varje elevs egen lust och vilja till att själv vilja lära. Lisa förklarade att hon själv inte påverkades av lärartätheten i stor utsträckning då hon var studiemotiverad, men påpekade ändå att en hög lärartäthet är viktigare i de klasser där det går många omotiverade elever.

De övriga respondenterna, Maria, Martina, Anja, Sara, Pjatrik och Jim förklarade att lärartätheten hade en påverkan på deras betyg. Anja och Sara som hade hög lärartäthet på deras tidigare gymnasium förklarade att de kunde utvecklas och lära sig mer om ämnena de läste, då lärarna hade tid för att svara på deras frågor och se till varje elev. Martina som gick i en normalstor klass som hade mellan 20-25 elever, förklarade att hennes betyg säkerligen kunde ha blivit bättre om de istället var en mindre klass på ca 15 elever. Hon ansåg att det var svårt för eleverna att utmärka sig och dra till sig uppmärksamhet till läraren då de helt enkelt inte hann med alla elevers frågor och funderingar i klassrummet. Martina berättade: "Hade det varit en mindre klass hade man blivit mer uppmärksammad och man hade kunnat bolla idéer med lärarna, men de hade ju inte tid för det" (Martina, 2015). Även Pjatrik som gick i en normalstor klass förklarade liksom Martina att hans betyg hade kunnat vara bättre om det hade varit en högre lärartäthet. I många fall då lärarna inte hann med sina elever tog Pjatrik och några av hans klasskompisar hjälp av varandra om det var något som de inte förstod under lektionen. Pjatrik berättade: "I de praktiska ämnena hjälpte vi varandra, vi hade ett bra samarbete i vår lilla grupp. Det blev så då vi var tvungna att klara oss själva" (Pjatrik, 2015).

Respondenterna var eniga om att lärarna på deras skolor var behöriga i sina ämnen. De

förklarade att de i alla fallen inte var helt säkra, men antog att de flesta lärarna hade en examen. Lisa påpekade dock att det fanns många obehöriga lärare som arbetade på en friskola som hon själv arbetat på. Sara och Anja förklarade också att de trodde att de flesta lärarna var behöriga i sina ämnen, men var dock osäkra på några lärare som undervisade i några udda ämnen, då det exempelvis kunde röra sig om webbdesign. Där trodde Anja att den läraren helt enkelt var duktig på datorer, men inte hade någon riktig pedagogisk utbildning.

Sammanfattning

Nästan alla respondenter var övertygade om att studiemotivationen bland eleverna inte kunde grunda sig i om man gick på ett kommunalt gymnasium eller på en friskola. Istället handlade det om vilka program man gick på, då de mer studiemotiverade eleverna valde teoriinriktade program. De flesta respondenterna hade medel bra betyg, medan två av dem befann sig på en godkänd-nivå. De flesta ansåg även att man var tvungna att kämpa för att få bra betyg och att det inte rörde sig om man gick på en kommunal- eller friskola. Lärartätheten på respondenternas olika gymnasium varierade, då vissa hade hög, låg eller en så kallad normal lärartäthet som innefattar ca 20-25 elever. De flesta av respondenterna ansåg också att lärartätheten faktiskt påverkade deras betyg. De flesta av respondenternas lärare ansågs också vara behöriga och ha en examen.

8.3 ”Är man själv på marknaden kan man luta sig tillbaka och njuta...”

Inställningen till friskolorna varierade en del mellan respondenterna. Dejan, Jim, Pjatrik, Anja och Martina hade en positiv inställning till friskolorna. De ansåg att det är bra med fler valmöjligheter för gymnasieeleverna. Lisa, Maria och Sara var dock relativt skeptiska till friskolor. Sara som arbetar på en friskola förklarade att det fanns en problematik med att friskolorna helt plötsligt kunde läggas ner på grund av olika brister. Detta kan alltså missgynna många elever som tvingas byta skola under sin studieperiod. Även Lisa som tidigare har arbetat på en friskola menade att det fanns brister inom friskolan, då hennes uppfattning var att de inte hade tillräckligt med resurser för att kunna bedriva skolan på ett bra sätt. Lisa berättade: "Det blir mer fokus på vinster än själva utbildningen" (Lisa, 2015). Maria hade också en skeptisk inställning till friskolorna då hon ansåg att de kunde locka till sig elever med datorer eller specifika arbetsmetoder som ansågs vara mer intressanta för ungdomarna, men som de dock inte var tillräckligt mogna för.

Samtliga respondenter hade en positiv inställning till konkurrensen som friskolorna bidrog till på skolmarknaden. Martina och Sara ansåg att det bara fanns fördelar med vad konkurrensen

av friskolorna bidrar till och förklarade att utbildningsnivån säkerligen ökade med tanke på att skolorna konkurrerar med varandra och ständigt måste utvecklas för att dra till sig elever. Sara påpekade dock att det viktigaste i detta sammanhang är att det med så många skolor att välja mellan var viktigt med att det fanns en likvärdighet bland skolorna, vilket hon dock ansåg var svårt för alla skolor att uppfylla. Jim berättade att han trodde att konkurrensen även kunde bidra till bättre villkor för lärarna på skolorna, då de idag har alldeles för låg lön enligt honom. Lärarlönerna borde i och med konkurrensen höjas för att skolorna ska kunna locka till sig kompetent personal, menade han. Anja och Lisa berättade att de också var positiva till konkurrensen och trodde att den kunde bidra till en effektivisering i skolorna genom att exempelvis organisationen på skolorna blev bättre. Anja beskrev hennes uppfattning av konkurrensen: "Är man själv på marknaden kan man luta sig tillbaka och njuta, men kommer det någon som petar på din marknad måste du ställa dig på tå och kämpa" (Anja, 2015). Men de båda påstod också att den kunde bära med sig en negativ effekt som in princip handlar om friskolornas vinstbedrivande verksamhet. Lisa som har arbetat på en friskola berättade: "De tävlar om elever och lägger mer fokus på det än på utbildningen. Alltså att man fokuserar mer på vinsten än på utbildningsnivån" (Lisa, 2015). Dock ansåg hon inte att det gällde alla friskolor, utan endast några som hon själv hade erfarenhet av.

Maria är inne på samma spår som Lisa och Anja och förklarade också att hennes uppfattning till konkurrensen kunde bidra till att utbildningsnivån inte alltid var i första hand, då friskolorna istället fokuserade på att locka till sig så många elever som möjligt. Dejan och Pjatrik, liksom de andra respondenterna var också positiva till konkurrensen och trodde att utbildningsnivån och effektiviseringen av skolornas arbete ökade. Men de båda förklarade att gymnasievalet för en 15åring kunde bli svårt att hantera, då de har så många skolor att välja mellan. Dejan och Sara förklarade också att friskolorna kunde bidra till nya idéer på skolmarknaden genom att de oftast var mer kreativa och nytänkande i jämförelse med de kommunala skolorna, vilket de båda uppfattade vara en positiv effekt av konkurrensen som friskolorna bidrar med.

Alla respondenter hade samma uppfattningar om att de gymnasiala friskolorna inte bidrar till en segregering i samhället. Sara som arbetar på en friskola ansåg dock att friskolorna på grundskolenivå kunde bidra till en segregering i samhället då föräldrarna är med och kan styra över vilken skola de vill placera sina barn i. Hon menar att det på den nivån rör sig om att studiemotiverade elever flyttas till en friskola för att få mer studiero, och att de mindre motiverade eleverna stannar kvar på de kommunala grundskolorna. Även Lisa och Pjatrik var inne på samma spår som Sara och förklarade att friskolorna på grundskolenivå drog till sig mer

studiemotiverade elever. Han förklarade dock även att det inte alltid måste uppfattas som negativt, då det helt enkelt alltid kommer finnas elever som är mer studiemotiverade än andra. Samtliga respondenter var dock överens om att de gymnasiala friskolorna alltså inte bidrog till en segregering i samhället, som skulle innebära att det bara är studiemotiverade elever som drar sig till de gymnasiala friskolorna. Istället berörde de alla samma punkt som faktiskt kan komma att bidra till en segregering i samhället, vilket rör sig om själva programmen på de olika gymnasieskolorna. Respondenterna uppfattade att det är programmen som kan bidra till en segregering, det är alltså inte relevant om det rör sig om ett kommunalt gymnasium eller en friskola.

Martina berättade om när hon själv stod inför sitt gymnasieval och förklarade att om hennes program fanns på en friskola hade hon kanske valt den skolan istället för den kommunala skolan. Maria förklarade även att friskolor har mer praktiska program, medan de kommunala skolorna står för de flesta teoretiska programmen, vilket i sin tur kan bidra till en segregering. Hon menar att de mer studiemotiverade eleverna väljer teoriinriktade program istället för de praktiska programmen som finns på många friskolor, som i sin tur lockar till sig fler omotiverade elever.

Sammanfattning

Mer än hälften av respondenterna hade en positiv inställning till friskolorna. Alla respondenter var även eniga om att konkurrensen av friskolorna kunde bidra med positiva effekter, men mer än hälften av dem tog även upp vissa negativa effekter som kan uppstå av konkurrensen, vilket innebär att det inte bara är positiva saker som den bidrar med. Alla respondenter uppfattade att de gymnasiala friskolorna inte bidrog till en segregering i samhället. Det var istället programmen som var relevanta och som i sin tur kunde bidra till en segregering.

9 Analys

9.1 Konkurrens och segregation

Sandström anser att det pågår en flitig debatt om vem det är som ska ha rätt att bestämma över barnens skolgång, då det antingen är barnens föräldrar eller att ett val av skola bör bestämmas av staten. I resultatet framkommer det att tre respondenter uppfattar att friskolorna på grundskolenivå kan bidra till att det blir en uppdelning av eleverna i skolan, om det nu rör sig om föräldrar som är med och bestämmer vilken skola deras barn ska placeras i. Bergström och

Sandström utförde en undersökning som handlade om friskolornas effekt och verkan på utbildningskvaliteten från och med själva införandet av reformen. De har utgått från elever i årskurs 9 runt om i Sverige. Resultatet i deras studie visar att konkurrensen från friskolorna oftast har positiva effekter och bidrar till att skolorna omorganiserar sig och blir mer effektiva. De hävdar även att skolorna hade kunnat bli ineffektiva om resurserna inte utnyttjades på bästa möjliga sätt.

Detta kan liknas med vad som framkommer i resultatet, trots att den främst grundar sig i unga vuxnas fördetta gymnasieperiod och att metoderna i våra undersökningar skiljer sig. I min undersökning har jag alltså utgått ifrån en mindre kvalitativ intervju metod, medan Bergström och Sandström har använt sig av en kvantitativ metod som innefattar tusentals elever. Calmar Andersen och Serritzlews undersökning som grundar sig i danska grundskolor motsäger sig det som framkommit i Bergström och Sandströms resultat. De hävdar istället att konkurrensen inte alls bidrar till en effektivisering av skolan och att skolorna är mindre effektiva i de kommuner där det råder hög konkurrens. Samtliga respondenter i min studie var generellt positivt inställda till konkurrensen från friskolorna och menade att utbildningsnivån säkerligen ökade på grund av att skolorna konkurrerade med varandra. Konkurrensen mellan skolorna ansågs bidra till en utveckling av skolorna för att de skulle ha chans till att locka till sig elever, samtidigt som friskolorna öppnade upp för nya kreativa idéer på skolmarknaden. Men Bergström och Sandström anser även att konkurrensen kan komma till att bidra till en negativ effekt som innebär att de mer studiemotiverade eleverna drar sig till friskolorna. I min undersökning uppfattade respondenterna istället att det på gymnasienivå istället rörde sig om specifika program, och att det inte var relevant om det rörde sig om en kommunal skola eller friskola. De menar att de mer studiemotiverade eleverna i större utsträckning söker sig till de teoretiska programmen, medan de mindre studiemotiverade eleverna söker sig till de praktiska programmen som i många fall också finns på friskolor.

Kallstenius har som tidigare nämnt, varit kritisk mot vad som framkommit i Bergström och Sandströms rapport. Deras positiva inställning till konkurrensen anser hon främst bero på att de i grund och botten är ekonomer och anses utgå ifrån en ekonomisk terminologi. Hon själv menar att det kan finnas positiva effekter med konkurrensen som att skolorna får in elever från andra stadsområden, men även att det utvecklas en rad olika profiler på skolorna för att gynna elevernas intresse. I mitt resultat visar det sig istället att vissa av respondenterna är skeptiska till framväxten av de nya profilerna på skolorna eftersom de kunde bidra till en förvirring bland eleverna då de inte var tillräckligt mogna för att välja mellan så många olika program. I mitt

resultat framgår det även att några respondenter anser att konkurrensen bidrar till negativa effekter, eftersom friskolorna kan fokusera mer på vinsten än på själva utbildningen. Detta kan liknas med det som framgår i Kallstenius avhandling, där det framgår att lärare på de kommunala skolorna upplever att det kan bli mer affärsinriktat arbete än vad det tidigare har varit.

I mitt resultat framgår det att vissa respondenter hade olika erfarenheter kring deras föräldrars involvering i deras skolgång. I min studie går det inte att se något specifikt mönster som tyder på att de som gick på en friskola hade mer engagerade föräldrar än de respondenter som gick i en kommunal skola. Bergström och Sandström tar också upp vikten av föräldrarnas engagemang i sina barns skolgång och ser det som en viktig faktor om konkurrensen ska fungera på bästa möjliga sätt. Det handlar alltså om att föräldrarna ska vara engagerade i sina barns utbildningar. I mitt resultat som är baserat på en kvalitativ metod, framkommer det att flera respondenter inte hade speciellt engagerade föräldrar, men att det inte spelade någon större roll. En utav respondenternas uppfattning handlade istället om hur mycket man själv ville prestera som elev.

Vlachos (2010) tar i en kvantitativ undersökning upp betygsinflationen som anses ha uppstått på vissa friskolor på grund av konkurrensen på marknaden. Studien har visat att friskolor under olika perioder har varit mer generösa i sin betygsättning i jämförelse med de kommunala skolorna. De senaste åren hävdar han dock att skillnaderna mellan betygsättningen har minskat och blivit mycket mindre. I min kvalitativa studie förklarar respondenterna att de inte har upplevt att det har varit någon sorts betygsinflation på de friskolor som de har erfarenhet av. Däremot hade det under deras skolgång ryktats om att friskolorna var mer generösa när det kommer till betygsättning. Respondenterna förklarade att betygsättningen istället berodde på lärarna eller på programmen som de gick på. På några program ansågs det var lätt att få högre betyg, samma sak gällde även vissa lärare, då respondenterna ansåg att det var lättare att få högre betyg hos vissa specifika lärare utan att de egentligen behövt anstränga sig. Detta visade sig heller inte ha någon koppling till om det gällde ett kommunalt gymnasium eller friskola. Eftersom mitt resultat grundar sig i en mindre kvalitativ studie går det inte att dra en generell slutsats av det som framgår i Vlachos (2010) kvantitativa undersökning, där en mycket större skala kom att bidra till hans resultat och slutsatser.

Debatten kring om friskolorna bidrar till en segregering i samhället eller inte har varit svår att lösa då det finns undersökningar som visar olika resultat. En rapport från skolverket (2003)

beskriver hur likvärdighetsprincipen påverkas av det fria skolvalet. Det framgår att det går att se kopplingar mellan segregationsfrågorna och dess effekter på de svenska skolornas likvärdighetsprincip. Det fria skolvalet går alltså hand i hand med segregationen i skolorna, som i sin tur bidrar till att utbildningskvaliteten blir varierande i olika områden. Rude (2012) och Arevik (2013) hävdar att segregeringen främst har sin grund i det fria skolvalet, där högpresterande elever förflyttades till privata skolor av sina föräldrar. Detta är något som kan liknas med vad som framgår i Calmar Andersen och Serritzlews undersökning. De danska friskolorna har en mer homogen grupp av elever utan invandrarbakgrund. Men trots detta påstår de inte att det just är friskolorna som bidrar till en segregation, utan att det istället rör sig om det fria skolvalet. Svensson och Wingborg (2015) hävdar i sin rapport att friskolorna på grundskolenivå bidrar till en segregering som grundar sig i föräldrarnas utbildningsnivå. De hävdar i sin rapport att elever som går i grundskolan på en friskola har föräldrar med en högre utbildningsnivå i jämförelse med de elever som befinner sig i de kommunala skolorna. De tog även upp att lärartätheten på friskolorna var låg, men trots detta hade friskoleeleverna ändå bättre betyg än de eleverna i de kommunala skolorna. Detta syftar enligt Svensson och Wingborg (2015), i att föräldrarnas utbildningsnivå påverkar elevernas meritvärde. Andersson m.fl. (2012) har också i sin studie kommit fram till att det fria skolvalet kan bidra till en segregering genom att utgå ifrån föräldrarnas utbildningsnivå. De hävdar som Svensson och Wingborg (2015) att av det fria skolvalet främst utnyttjas av de elever som har föräldrar med hög utbildningsnivå.

I mitt resultat framkommer det att föräldrarnas utbildningsnivå i det här sammanhanget inte spelar en större roll, då dessa respondenter hade gått sin gymnasieutbildning i både friskolor och på kommunala gymnasium oavsett om deras föräldrar hade en högre utbildning eller inte. Respondenternas föräldrars utbildningsnivå var i detta fall irrelevant i och med att man inte kunde se några samband med det som framkommer i Andersson m.fl. samt Svenssons och Wingborgs resultat. Detta kan dock ha sin grund i att de tillskillnad från min studie har använt sig av en kvantitativ metod för att få fram sina resultat, medan min studie grundar sig i en kvalitativ metod. Svensson och Wingborg (2015) hävdar också i sin rapport att friskolorna bidrar till en segregering även på en gymnasialnivå, då de har utgått ifrån lärartätheten och antalet behöriga lärare som varit verksamma på de olika skolorna. I deras studie visade sig att de kommunala skolorna hade högre lärartäthet, och högre antal behöriga verksamma lärare i jämförelse med de fristående gymnasieskolorna, som skulle innebära att de mer studiemotiverade eleverna gick på kommunala gymnasium. I mitt resultat framkommer det att

respondenterna hade en annan uppfattning angående detta. Mina respondenter hävdade att det både fanns låg- och hög lärartäthet och att de flesta lärarna var behöriga, oavsett om de hade gått på ett kommunalt gymnasium eller friskola. Det är även i detta sammanhang viktigt att utgå ifrån att undersökningarna grundar sig i olika metoder, vilket alltså kan innebära skilda svar. Kallstenius tar också i sin avhandling upp synen på segregationen och anser att boendesegregationen och den etniska mångfalden i samhället går att spegla i klassrummen. Kallstenius menar att det fria skolvalet kan bidra till en segregering utifrån ett etniskt, socioekonomiskt och prestationsmässigt perspektiv. Men att den även kan hjälpa enskilda elever till en integration istället för segregation, om de faktiskt utnyttjar rätten kring det fria skolvalet. Detta kan liknas med det som även framgår i Anderssons m.fl. (2010) resultat, där de menar att elever med invandrabakgrund och deras föräldrar inte utnyttjar det fria skolvalet på samma sätt som elever med ett svenskt ursprung gör.

En kvantitativ studie som utfördes av friskolornas riksförbund (2014) hävdar till skillnad från Andersson m.fl. (2010) samt Svensson och Wingborg (2015) att friskolorna inte bidrar till en segregering. Deras studie visar att elevernas val av skola inte kan baseras på deras svenska eller utländska bakgrund. I mitt resultat framkommer det att respondenternas ursprung inte hade en betydelse för vilket gymnasium de valde att gå på, det vill säga en kommunal- eller friskola. Respondenterna uppfattade inte att de gymnasiala friskolorna bidrog till en segregering, de hävdade istället att det var programmen på de olika gymnasieskolorna som kunde bidra till en uppdelning i samhället. Respondenterna drog sig alltså till specifika program som antingen fanns på friskolorna eller på de kommunala gymnasierna. Valet av en kommunal skola eller fristående skola var i deras fall inte relevant. Det är även i detta fall värt att se över de olika metoderna vi har utgått ifrån för att få fram våra egna resultat, där friskolornas riksförbunds (2014) undersökning också är baserad på en kvantitativ metod till skillnad från min. Kallstenius tar i sin avhandling också upp politikens inverkan på forskares förhållningssätt och resultat. Trots att min studie inte har haft som syfte att ta upp de politiska aspekterna inom konkurrensen och segregationen kring friskolereformen, har det ändå visat sig ha en betydande roll för varför forskare inte är eniga om frågorna. Den forskning som framgår visar att de som anses vara mer positiva till konkurrensen och dess effekter oftast har sin grund i de borgliga blocket, medan de som istället anser att konkurrensen bidrar till en segregering istället tillhör det vänstra blocket. Det är även värt att tillägga att forskningen som framgår i Bergström och Sandströms rapport idag är 14 år gammal, vilket också hade kunnat innebära nya förändrade svar om de hade genomfört samma studie idag. Deras studie genomfördes innan friskolorna började expandera.

9.2 Anthony Giddens struktureringsteori

Giddens struktureringsteori är ett försök i att påvisa hur människor aktivt bidrar till reproduktionen av sociala system och strukturer. Struktureringsteorin grundar sig i antaganden om människors förmåga att reglera och reflektera över sina handlingar. Detta innebär att de flesta individer kan presentera en sorts teoretisk förklaring av sina handlingar, trots att man i vanliga fall inte reflekterat över varför man handlat på olika sätt. Vardagslivet präglas alltså av en viss automatik som innebär att man inte alltid reflekterar över sina handlingar. Giddens menar att det mänskliga medvetandet kan delas upp i tre områden bestående av det omedvetna, diskursivt medvetna och det praktiskt medvetna. Det omedvetna går in på människans omedvetna handlingar som grundar sig i ens erfarenheter som i sin tur är kopplade till känslor och minnet. Det diskursivt medvetna grundar sig att man medvetet reflekterar över sina handlingar. Det praktiskt medvetna handlar om människans förmåga att själv styra sina handlingar och reflektera över sina beslut. Giddens struktureringsteori beskriver respondenternas förklaringar till varför de i detta sammanhang valde att läsa på en viss skola med en speciell typ av inriktning. Vissa av respondenterna ansåg att de noga reflekterat över sina gymnasieval och konsekvenserna som de kunde bidra till, medan några andra lät slumpen avgöra. Det framkom även att en respondent ansåg sig vara för ung för att ta ett så pass stort beslut som kan komma att påverka en stor del av ens framtid. Trots att respondenterna endast var i 15års åldern hade vissa av dem ändå förmågan att reflektera över sitt gymnasieval som sedan kom att innebära en rad olika konsekvenser för dem. Respondenterna som noga reflekterat över sina val skulle anses ha utgått ifrån det praktiska medvetandet medan de andra istället utgick ifrån sina omedvetna handlingar. Trots detta skulle det enligt teorin kunna innebära att de respondenter som ansåg sig ha reflekterat över sina val och uppfattade att de fick välja fritt istället baserade sina val på de strukturer de befinner sig i, som exempelvis kan vara kopplade till deras föräldrars utbildningsnivå.

Giddens anser att de sociala institutionerna reproduceras på grund av en "tyst kunskap" som innebär att man utför vissa saker i sin vardag utan att reflektera över dem. Man skulle därför kunna anse att hälften av respondenterna som inte reflekterat över sina skolval faktiskt bidrog till de sociala institutionernas reproduktion. Detta leder i sin tur att man inte bryter några mönster och följer samma strukturer och gör bara det som anses förväntas av en. Giddens talar även om maktbegreppet som innebär att individer är mer eller mindre "fria", det vill säga att de har olika möjligheter till att kunna påverka sina liv. Detta är sammanlänkat med kunskap, vilket innebär att en individ bör ha en viss typ av förståelse för att veta hur man kan bryta de normerna

som finns i samhället. Genom att vissa respondenter inte reflekterat över sina val och handlingar kan det ha inneburit att de gått miste om denna kunskap.

Man kan också utgå ifrån att man föds in i en struktur som man själv inte kan välja och som i många fall även kan vara svår att ta sig ur. Detta kan innebära att respondenternas möjligheter till vidare studier är baserade på de strukturer de fötts in i. Detta är även något som går att anamma på de respondenter som ansett sig ha reflekterat över sina val. Trots att de uppfattar att de har en egen vilja har de ändå fötts in och uppfostrats inom vissa strukturer som antingen underlättat eller försvårat deras utbildningssituation och framtidsplaner. Enligt teorin kan man även binda samman deras framtidsmål med de strukturer de är uppfostrade i, genom att man till viss del går i sina föräldrars fotspår när det kommer till karriär.

Anledningen till varför man inte reflekterat över sina val har sin grund i rutinariseringen som finns i ens vardag. Respondenternas gymnasieval kan också enligt teorin ha sin grund i strukturerna som de befinner sig i. Det kan vara strukturerna som avgjorde vilken typ av skola eller program de valde. Studiemotivationen bland respondenterna under gymnasieperioden var också varierande, och här går det att se tydliga samband med teorin och det som framkommit i mitt resultat. En respondent förklarade att studiemotivationen bland klasskamraterna var väldigt hög, men att det kunde bero på att föräldrarna till dessa elever var högutbildade och hade höga befattningar i sina yrken.

De vardagliga rutinerna leder till att man inte reflekterar över alla sina möjligheter man faktiskt har och istället agerar man spontant. I mitt resultat framkommer det även att respondenternas föräldrar har varit olika delaktiga i deras utbildning, vilket också kan ha att göra med strukturerna de befinner sig. Föräldrarna som inte har varit speciellt delaktiga i sina barns utbildningar bör enligt teorin i sin tur heller inte haft delaktiga föräldrar. En respondent förklarar även att bristen kring detta kan bero på föräldrarnas kompetens, vilket kan innebära att respondenten redan som ungdom haft en högre kunskapsnivå än sina föräldrar. En aspekt av detta är även att se över respondenternas etniciteter. I de fall där respondenterna har en invandrarbakgrund kan det enligt teorin vara logiskt att barnen går om sina föräldrar i kunskapsnivå, då barn lättare kan integreras i samhället. I min studie ville jag ta reda på om det fanns några samband mellan respondenternas och deras föräldrars utbildningsnivå. Enligt struktureringsteorin bör de respondenter med högskoleutbildning även ha föräldrar med eftergymnasial utbildning. I min studie är det svårt att se ett samband, på grund av olika orsaker, då det exempelvis kan röra sig om att min studie enbart grundar sig i åtta respondenter.

Resultatet hade kanske kunnat se annorlunda ut om det var en större skala som intervjuats.

I mitt resultat framgår det att respondenterna hade olika uppfattningar kring hur betygen sattes när de själva gick i gymnasiet. Det framgår att vissa lärare var mer generösa än andra när det kom till att sätta betyg. Detta skulle kunna knytas an med struktureringsteorin, då det finns olika traditioner på skolorna gällande betyg. Vissa skolor, och i detta fall enskilda lärare bidrar alltså till en sorts struktur som finns på skolan genom att de sätter ribban på hur höga kunskapskraven bör vara, trots att utbildningarna bör vara likvärdiga. Strukturerna på en skola borde alltså kunna forma sina elevers prestationsförmåga genom att det antingen är lätt eller svårt för eleverna att få höga betyg. Enligt teorin bör de gymnasielärare som sätter en form av ”snällbetyg” på sina elever bidra till en negativ struktur, då dessa elever inte behöver engagera sig sin skolgång. Detta kan exempelvis innebära att de senare får problem om de tänkt att studera vidare. Detta skulle alltså försvåra processen för vidare studier och kunna bidra till att dessa elever skulle fortsätta med att befinna sig i samma sociala struktur, istället för att få chans till att utbilda sig. Giddens struktureringsteori skulle även kunna förklara hur konkurrensens och segregationens effekter påverkar samhället. Enligt teorin är det människorna själva som bidrar till reproduktionen av strukturerna. I detta fall är det intressant att se över politikens inverkan på de strukturer och normer som finns i samhället, då det i detta fall var den borgerliga regeringen som införde det fria skolvalet och friskolereformen. Trots att vi lever i ett land som tillämpar demokrati kanske vi ändå inte är särskilt fria, med tanke på att vi befinner oss i olika strukturer som är svåra att ta sig ur. Vi följer de normer som vi själva bidragit med att skapa, men gör det också svårt för oss själva att bryta sig loss från dem.

10 Diskussion

Syftet med studien var att ta reda på vilka uppfattningar unga vuxna har gällande friskolor med fokus på konkurrens och segregation. Min första frågeställning grundade sig i vad de hade för uppfattning till friskolorna. Resultatet visar att en del av respondenterna har en positiv syn till friskolorna, medan några andra kan vara lite mer skeptiska i vissa sammanhang. Det kunde exempelvis handla om att friskolorna helt plötsligt kunde läggas ner om de inte gick i vinst tillräckligt mycket. Detta innebär att eleverna på dessa friskolor drabbas och måste söka sig till en ny skola för att fortsätta sina studier. Detta är något som jag anser kan ha negativ effekt på elevernas utveckling och lärande genom att de blir skeptiska till sin utbildning och ser den som oseriös.

Min andra frågeställning berörde hur de förhöll sig till konkurrensen och segregationen inom den aktuella debatten kring friskolorna. Respondenterna var eniga om att deras uppfattningar om konkurrensen mellan skolorna generellt bidrog till positiva effekter som exempelvis en förbättrad utbildningsnivå och effektivisering av skolan. Konkurrensen kunde även bidra till förhöja lärarlöner. Respondenterna ansåg alltså att konkurrensen på skolmarknaden fyllde en viktig funktion. Trots detta kunde några av respondenterna ändå komma på några negativa effekter som konkurrensen bär med sig. Det rörde sig bland annat om att de var skeptiska mot att friskolorna faktiskt var vinstdrivande företag som i vissa fall kunde satsa mer på vinsten än på själva utbildningen. Konkurrensen kunde även bidra till en förvirring bland eleverna som står inför sitt gymnasieval då det finns fler och fler program att välja mellan. Jag själv, liksom respondenterna är också positivt inställd till konkurrensen, men är också skeptisk till de sakerna som respondenterna berättat om. Jag anser även att för mycket konkurrens, det vill säga att det ständigt startas fler och fler friskolor också kan bidra till negativa effekter, då jag tror att det krävs tid för en friskola att etablera sig på marknaden och förbli hyfsat stabil när det exempelvis rör sig om elevunderlag.

Som tidigare nämnt har det diskuterats kring huruvida friskolorna bidrar till en segregering eller inte. Samtliga respondenters uppfattning var att de gymnasiala friskolorna inte bidrar till en segregering. De ansåg att det istället handlar om gymnasieprogrammen som eleverna kan välja mellan. Deras uppfattning är att det är programmen som kan bidra till en segregering då de anser att det går en viss typ av elever beroende på olika program. I resultatet framkom det att de mer studiemotiverade eleverna sökte sig till de teoretiska inriktningarna, medan de mindre studiemotiverade oftast sökte sig till de praktiska inriktningarna. Personligen tror jag att det ligger något i det. Min erfarenhet är att många friskolor har unika och i vissa fall praktiska program som kan locka till sig mer omotiverade elever än vad en kommunal gymnasieskola gör, som istället har mer teoretiska program att välja mellan. I och med att varje gymnasieskola har flera program att välja mellan kan det också innebära att det blir en viss typ av uppdelning av elever fast i en och samma skola. Jag syftar främst på stora kommunala gymnasium som sedan många år tillbaka är etablerade på skolmarknaden, men som har en stor uppdelning av elever beroende på om de läser ett teori- eller praktiskt inriktat program. Min tredje frågeställning handlade om varför de hade valt att gå på ett kommunalt gymnasium eller på en friskola. Enligt resultatet framgår det enligt dem att det är oviktigt om det rör sig om en friskola eller kommunal skola. De ansåg att det var skolornas olika program som avgjorde varför de sökte sig till dem.

Jag är även skeptisk till betygsinflationen som har ansetts vara kopplad till friskolorna, då det länge har ryktats om att de kan dela ut så kallade "snällbetyg" till sina elever. Jag tror, som det framkommer i resultatet, att det istället beror på lärarna och inte på vilken skola de arbetar på. Det finns en problematik bland lärarkåren som handlar om betyg och omdömen, det vill säga att de i många fall inte är eniga över vilket betyg en elev bör ha. I resultatet framkommer det att en respondent som läst ett praktiskt program på en kommunal skola inte hade svårt att få högre betyg av läraren och det ända som krävdes var in princip att närvara på lektionen. Det handlar alltså om olika skolkulturer som lärarna är med och reproducerar. Hamnar man som lärare i en skola, oberoende om det är en fri- eller kommunal skola, tror jag att man till viss del anpassar sig efter sina lärarkollegors betygssättande och inte försöker att skilja sig från deras omdömen för mycket genom att antingen ge högre eller lägre betyg till sina elever. Detta skulle man kunna knyta an till struktureringsteorin genom att lärarna också reproducerar normerna på de olika skolorna de arbetar på. Dessa normer förs i sin tur vidare till eleverna.

I min undersökning ville jag även ta reda på om man kunde hitta några samband med val av skola baserat på elevernas bakgrund. Det som framkom var att man inte kunde hitta några specifika samband mellan respondenterna som hade olika erfarenheter kring friskolorna. Resultatet av detta kanske hade kunnat se annorlunda ut om studien varit mer omfattande, det vill säga att fler personer deltagit i studien eller om jag istället hade utgått ifrån en annan metod. Men det visar ändå att respondenterna trots olika erfarenheter kring friskolorna i många fall ändå resonerar på liknande sätt.

Utifrån mitt resultat framgår det att mina respondenters uppfattning kring friskolorna varierar, då vissa respondenter är mer positiva än andra. Respondenternas uppfattning kring konkurrensen som friskolorna bidrar med är i stora drag positiv, trots att de ändå är medvetna om att den även kan föra med sig negativa effekter. Mina respondenter uppfattar även att de gymnasiala friskolorna inte bidrar till en segregering i samhället, utan att det istället är gymnasieprogrammen som kan bidra till en uppdelning av gymnasieeleverna.

10.1 Vidare forskning

Under arbetets gång har det väckts flera tankar kring ämnet jag studerat. Främst skulle det vara intressant att se närmare på segregeringsfrågan, då det kan vara intressant att granska olika gymnasieprogram som lockar till sig en viss typ av elever och ta reda på varför vissa elever drar sig till teori- eller praktiskt inriktade program

Referenser

- Andersson, Eva, Malmberg, Bo, Öst, Johan (2010). *Ethnic segregation and performance inequality in the Swedish school system: A regional perspective*.
[<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:467625/FULLTEXT01.pdf>] Hämtat: 2015-06-12
- Andersson, Eva, Malmberg, Bo, Öst, Johan (2012). *Travel-to-school distances in Sweden 2000-2006: Changing school geography with equality implications*.
[<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:547928/FULLTEXT02.pdf>] Hämtat: 2015-06-12
- Arevik, Niklas. (2013), "OECD: Fria skolvalet ökar segregationen", *Lärarnas tidning* 13 november 2013.
[<http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2013/11/13/okad-skolsegregation-foraldrarnas-fel>] Hämtat: 08-05-2015
- Bergström, Fredrik & Sandström, F Mikael (2001). *Konkurrens mellan skolor – för barnens skull!*
[<http://nationalekonomi.se/filer/pdf/29-5-fb-fms.pdf>] Hämtat: 2015-04-13
- Bunar, Nihad & Sernhede, Ove (2013). *Skolan och ojämlikhetens urbana geografi: om skolan, staden och valfriheten*. Göteborg: Daidalos AB
- Dalen, Monica (2008). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Denscombe, Martyn. (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Elever i friskola (2015).
[<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Valfarden-i-privat-regi/Skolan-i-privat-regi/Elever-i-friskola/>] Hämtat: 2015-04-20
- Friskola (2015). Friskolornas riksförbund
[<http://www.friskola.se/>] Hämtat: 2015-06-04
- Friskolornas riksförbund (2014). *Friskolor och segregation*
[http://www.friskola.se/MediaBinaryLoader.axd?MediaArchive_FileID=feeabb0a-e7f7-4eeb-99ba-58f13b32b85f&FileName=PM+%E2%80%93+Friskolor+och+segregation.pdf] Hämtat: 2015-04-14
- Johansson, Thomas (1995). *Rutinisering och reflexivitet: en introduktion till Anthony*

Giddens. Lund: Studentlitteratur AB

Kallstenius, Jenny (2010). *De mångkulturella innerstadsskolorna - Om skolval, segregation och utbildningsstrategier i Stockholm*. [<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:375660/FULLTEXT01.pdf>] Hämtat: 2015-06-04

Katalys (2015).
[<http://www.katalys.org/>] Hämtat: 2015-06-04

Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Lindbom, Anders (2007). *Friskolorna och framtiden – segregation, kostnader och effektivitet*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier

Lo (2015). Landsorganisationen i Sverige.
[<http://www.lo.se/>] Hämtat: 2015-06-04

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB

Pettersson, Karin. (2013). ”Vi måste prata om skolvalet”, *Aftonbladet* 29 oktober 2013.

Rudhe, E. (2012), ”*Fria skolvalet ökar segregationen*”, *Lärarnas tidning* 13 februari 2012.
[<http://www.lararnasnyheter.se/l-rarnas-tidning/2012/02/13/oecd-fria-skolvalet-kar-segregationen>] Hämtat: 2015-05-08

Sandström, F Mikael (2002). *Rätt att välja - Hur konkurrens leder till bättre skolor*. Centrum för välfärd efter välfärdsstaten – CVV: Stockholm

Skolinspektionen (2012). ”*Historik*.”
[<http://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Var-verksamhet/Historik/>] Hämtat: 2015-05-08

Skolvalets historia (2015).
[<http://skolvalet.nu/skolvalets-historia/>] Hämtat: 2015-04-13

Skolverket (2003). *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet*.
[http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_url_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2

Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf1155.pdf%3Fk%3D1155] Hämtat: 2015-06-12

Svensson, Sten & Winborg, Mats (2015). *Färre lärare ger vinsten! – Granskning av de skilda villkoren inom grund- och gymnasieskolan mellan kommunala och fristående skolor, med en särskild granskning av aktiebolagsskolorna*. Katalys – Institut för facklig idéutveckling.

[<http://www.katalys.org/rapporter/katalys-no-13>] Hämtat: 2015-04-14

Vlachos, Jonas (2010). *Betygets värde - En analys av hur konkurrens påverkar betygssättningen vid svenska skolor*. Konkurrensverket: Stockholm

[http://www.kkv.se/globalassets/publikationer/uppdragsforskning/forsk_rap_2010-6_betygens_varde.pdf] Hämtat: 2015-05-18

Intervjuer

Anja, (2015). Intervju 2015-05-13

Dejan, (2015). Intervju 2015-05-14

Jim, (2015). Intervju 2015-05-14

Lisa, (2015). Intervju 2015-05-13

Maria, (2015). Intervju 2015-05-13

Martina, (2015). Intervju 2015-05-13

Pjatrik, (2015). Intervju 2015-05-15

Sara, (2015). Intervju 2015-05-14

Bilagor

Intervjufrågor

- Berätta om dig själv - Namn, ålder, sysselsättning.
- Social bakgrund - Etnicitet, uppväxt, föräldrars utbildningsnivå.
- Anser du att dina föräldrar har varit engagerade i din skolgång?
 - Om ja, utveckla på vilket sätt?
- Gick du på kommunalt gymnasium eller på en friskola?
 - Varför valde du den skolan?
 - Reflekterade du noga över ditt skolval?
 - Vad har du för uppfattning om dina gamla klasskamraters studiemotivation?
 - Tror du att studiemotivationen bland eleverna har någon betydelse med vilken skola man går på, d.v.s. kommunal/friskola?
- Vad hade du för betyg under din gymnasieperiod?
 - Förklara om du anser att det lätt eller svårt att få höga betyg?
 - Förklara hur du anser att det kan vara lättare eller svårare att få högre betyg beroende på vilken skola man går på, d.v.s. kommunal/friskola?
- Vad har du för inställning till de gymnasiala friskolorna?
- Vad anser du om konkurrensen som friskolorna bidrar till på skolmarknaden?
 - Berätta om de positiva eller negativa effekterna som du tror de bär med.
 - Tror du att utbildningsnivån kan öka eller sjunka på grund av konkurrensen?
 - Tror du att skolorna blir mer eller mindre effektiviserade av konkurrensen?
- Hade ni låg eller hög lärartäthet på din skola?
 - Förklara hur du tror att det kan ha påverkat dina betyg?
 - Var lärarna på din skola behöriga?
- Förklara hur du dig förhåller dig till om friskolorna bidrar till en segregering i samhället eller inte.